

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

SER. Aa. Kartblad i skalan 1 : 50000 med beskrivningar. N:o 129.

BESKRIVNING

TILL

KARTBLADET EKSJÖ

AV

HERMAN HEDSTRÖM

Pris 2 kr.

163935

Fig. 1. Skärning i morän, i ytan svallad och ursköld, i mitten hårt packad, orörd, vilken i sin tur överlagrar skiktad och svallad sand och grus (nedtill i skärningen). Öster vid järnvägslinjen N. intill Nässjö stad.

H. Hedström foto.

SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

SER. Aa. Kartblad i skalan 1 : 50000 med beskrivningar. N:o 129.

BESKRIVNING

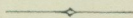
TILL

KARTBLADET EKSJÖ

AV

HERMAN HEDSTRÖM

MED EN BERGARTSKARTA

STOCKHOLM 1917

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

163935

Innehåll.

	Sid.
<i>Inledning</i> : Kartbladets omfattning; Topografiska huvuddrag	5.
Vattensystem, sjöar och vattenfall	6.
Berggrunden	10.
Urberget	10.
<i>Felsitoider (leptiter) och porfyrer</i>	11.
Kvartsporfyrer	11.
Hälleflintor och hälleflintbreccia	13.
Felsitoider	13.
<i>Grönstenar</i>	14.
Peridotiter och andra gabbrobergarter	14.
Dioriter	16.
Lamprofyr	16.
Uralitdiabaser	17.
<i>Graniter</i>	21.
Gnejsgraniter	21.
Eksjögranit	21.
Brokafallsgranit	24.
Tranåsgranit	25.
Fin- till småkornig granit	28.
Postarkäiska bergarter (Almesåkra eller Nässjö-formationen)	28.
<i>Sedimentära bergarter</i>	29.
Kvartsiter	30.
Kvartsitkonglomerat	30.
Kalksten och lerskiffer	31.
Arkos och arkoskonglomerat	32.
<i>Diabaser</i>	35.
Diabaskonglomerat	37.
Bergarternas inbördes åldersförhållanden. Breccior	40.
Bergarternas praktiska användning. Stenindustri	42.
Kalktillverkning. Väggrus	45.

	Sid.
De kvartära bildningarna	46.
Landisens rörelseriktning	47.
Jordlagren	52.
<i>Glaciala bildningar</i>	53.
Moränbildningar	53.
Ändmoräner och drumlins	56.
Morängrus-, lera (-märgel)	57.
Främmande block	57.
Submorän sand	58.
Isälvs- och issjöbildningar	59.
Isälvsbildningar	59.
Främmande block	60.
Ytformer	61.
Randterrass	62.
Randåsar	62.
Plana isälvsbildningar	64.
Issjöbildningar	65.
Issjöterrasser och -strandvallar	65.
Issjösand	65.
Issjölera (-märgel)	66.
<i>Postglaciala bildningar</i>	68.
<i>Mekaniska sediment</i>	68.
Svämlera	68.
Svämsand	69.
Strandbarrikader	69.
<i>Kemiska sediment</i>	70.
Sjömalm, myrmalm, järnockra	70.
<i>Biogena bildningar</i>	71.
Diatomacé-gyttja	71.
Snäckgyttja	71.
Torv	75.
<i>Vittring och vittringsjord</i>	76.
Jordarternas tillgodogörande för industriella och diverse andra ändamål	79.
Issjölerans användning	79.
Isälvssandens användning	82.
Torvens användning	83.
Källor	85.
Fornlämningar	89.
Tabell över torvmosseundersökningar	97.

Det geologiska kartbladet **EKSJÖ** i skalan 1 : 50000, med en areal av 6.61 kvadratmil, omfattar följande socknar och sockendelar inom nedan angivna härader av *Jönköpings län*:

Kartbladets omfattning.

av *S:a Vedbo härad*: Staden Eksjö med större delen av Eksjö landsförsamling, hela Flisby socken samt delar av Solberga och Höreda socknar;

av *Tveta härad*: delar av Nässjö, Barkeryds och Järnsnäs samt en liten flik av Forserums socknar;

av *N:a Vedbo härad*: hela Bälaryds, större delarna av Bredestads och Askeryds socknar samt mindre delar av Lommaryds och Marbäcks socknar.

Kartbladet faller inom den NÖ:a delen av det s. k. små-
ländska höglandet, som här i medeltal har en höjd över havet av mellan 200 och 300 meter. Å ena sidan är det endast den S om Hyllen (eller sjön Ralångens sydligaste parti) befintliga Bredestadsdalgången, som icke når 200 meters höjd över havet, medan det å andra sidan väsentligen är ett antal från varandra isolerade bergåsar och bergtoppar, som höja sig mer än 300 meter över havet.

Topografiska huvuddrag.

Ett sådant högre område förefinnes i kartbladets SV:a hörn, där också såväl bladets högst belägna sjö, Törsbosjön (304.4 m. ö. h.), som ock dess högsta berg, kvartsitberget N om Långåsa i Barkeryd socken (365.5 m. ö. h), äro belägna. Närmast detta senare i höjd komma Hunseberg i Ö:a delen av Nässjö socken och ett mellan Kjettstorp och Slätthult i N:a Solberga socken liggande berg, vilka båda hava samma höjd, 335.2 m. ö. h.

Från Hunseberg och norrut efter vattendelaren mellan Huskvarnaån och Svartån nå ett flertal bergtoppar över 300 m. ö. h. SV och S om V:a Fagerhult i Flisby socken ligga

sålunda ett par berg med respektive 331 och 329.5 meters höjd, berget vid Lönnholmen i Bälaryd socken når en höjd av 326.9 m. och den högsta delen av bergpartiet vid Buckhult i N:a Solberga socken har avvägrts till 326.3 m. ö. h., m. fl. st.

Från bladets Ö:a del Ö om de nära bladets mitt löpande dalgångarna vid Svartån och dess tillflöden må anföras följande större höjder: Kullatorp i S:a delen av Askeryd socken 331.4 m. ö. h., berget vid Källeryd V om Herrstensbo-sjön i Eksjö landsförsamling, 330.4 m. ö. h., Råskog i Askeryd socken 325.3 m. ö. h. och Dunderhuset vid N:a bladkanten i Bredestad socken 319.2 m. ö. h.

Vatten-
system, sjöar
och vatten-
fall.

Kartbladets landområde dräneras genom 4 vattensystem, nämligen i bladets mitt och NV:a del *Svartån* med dess tillflöden, i V *Huskvarnaåns*, i SO och S *Emåns* samt i NO *Bulsjöåns* vattensystem, vilka samtliga hava sin början inom bladet eller i omedelbar närhet till bladets S:a kant.

Av *Huskvarnaåns* många tillflöden kommer ett från *Runse-rydsjön* (290.8 m. ö. h.) vid Nässjö stad, ett annat från *Törsbosjön* (304.4 m. ö. h.), och båda dessa grenar utmynna i *Ryssbysjön* (262.9 m. ö. h.), som i sin tur avbördar sig vattnet i *Nätaren* (251.7 m. ö. h.). Till denna sistnämnda sjö rinner även en annan av åns huvudgrenar, som utgör avlopp för sjöarna *Gamlarpsjön* (286.2 m. ö. h.), *Håstsjön* (271.2 m. ö. h.) och *Hvittarpsjön* (255.9 m. ö. h.).

Emån har av gammalt ansetts hava sin upprinnelse i den s. k. Emme eller Ömme källa vid Långarum i N:a Solberga socken, varifrån den rinner söderut följande häradsgränsen. Av *Emåns* tillflöden kommer ett från *Rosjön* (236.2 m. ö. h.) och förenar sig i Eksjö stad (Eksjö-ån) efter att hava passerat *Bjelmen* (205.4 m. ö. h.) och *Rokalfsjön* med en annan från *Herrstensbosjön* (229.9 m. ö. h.) kommande gren, som i *Huns-nåsasjön* (205.4 m. ö. h.) strax Ö om Eksjö erhåller ett ytterligare tillskott genom en mindre bäck, kommande från småsjöarna i SÖ:a bladkanten.

Till *Bulsjöåns* vattensystem höra *Kunhultsjön* (264.8 m. ö. h.), *Ass-sjön* (252.5 m. ö. h.) och *Bordsjön* (250.9 m. ö. h.).

Svartån är emellertid bladets viktigaste vattendrag. Denna å har sin början strax S om bladkanten i den s. k. Svarte källa, rinner genom *Sjunnarydsjön* (251.2 m. ö. h.) och *Hamnarydsjön* (243.6 m. ö. h.) norrut, härvid följande en ganska utpräglad dalgång till *Vesseldasjön* (214.6 m. ö. h.), som även mottager en från *Nordsjön* (274.2 m. ö. h.) i Bälaryd socken kommande huvudgren, vilken i sin nedre del

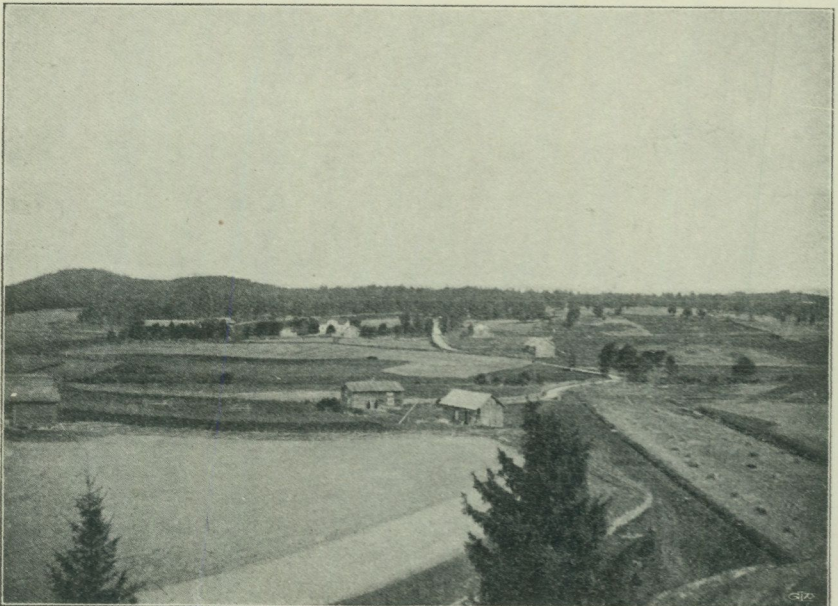
Wiklunds efterträdare, Nässjö, foto.

Fig. 2. Stalpets vattenfall i Svartån.

framrinner i den nämnda dalgångens N:a fortsättning. Från *Vesseldasjön* tvärrar *Svartån* över åt Ö och kommer till en annan med den förra nästan parallell dalgång, där den utmynnar i *Flisbysjön* (211.0 m. ö. h.), som från S mottager *Elmeshultsjöns* (228.6 m. ö. h.) vatten. Från *Flisbysjön* fortsätter ån till *Anebysjön* (210.7 m. ö. h.), som likaledes är belägen i den nyssnämnda, nästan rätliniga dalgången *Elmeshult—Aneby*, och går från denna i ungefär samma riktning

nästan fram till bladkanten i N, där den gör ett skarpt knä och böjer av i SO-lig riktning till sjön *Hyllen*, Ralångens sydligaste del (162.1 m. ö. h.), belägen i en tredje, betydligt större och mera utpräglad dalgång, Bredestad-dalen.

På denna sistnämnda del av sitt lopp inom bladet har Svartån ett flertal beaktansvärda forsar och fall, bland vilka *Anebyfallet* (omkr. 6 meter högt), nedanför vilket ån framrinner i en sprickdal mellan tvärbranta väggar, och *Stalpet* (omkr.

Herman Hedström, foto.

Fig. 3. Smäländskt landskap vid Skifverstad i Eksjö socken.

18 meter högt) äro de största och viktigaste. Ån sänker sig här 48 meter på en sträcka av vid pass 4 kilometer, medan den under hela sitt övriga lopp inom bladområdet (eller på en sträcka av fågelvägen över 20 kilometer) sänker sig endast något över 40 meter.

Rörande vattenkraftens storlek i Svartån ovan Ralången har föreståndaren för Hydrografiska Byrån, doktor AXEL WALLÉN, godhetsfullt meddelat följande approximativa upp-

skattning: Medelavrinningen, som dock endast kan uttagas därest vattendraget kan bli och blir fullständigt reglerat, uppskattas till 10 sl. per km², den normala lågvattenavrinningen till 1 sl. per km². Då vattenområdet vid åns inflöde i Ralången utgör 278 km² bliva alltså vattenmängderna följande:

Normal medelvattenmängd	2.8 sm ³
» lågvattenmängd	0.8 »
Exceptionell vattenmängd	0.25 »

I präkvartär tid hava sjöar och dräningsförhållanden haft ett väsentligen annat läge och förlopp. Därför tala, utom förekomsten av de nyssnämnda efter istiden bildade vattenfallen i Svartån, även de mäktiga anhopningarna av istidens moräner, isälvsbildningar och randterrasser i dalgångarna (företrädesvis Bredestaddalen), vilka genom sin massa och sin belägenhet därstädes i avsevärd grad åstadkommit ändrade topografiska förhållanden, som i sin tur tvungit vattendragen in på andra banor.

Berggrunden.

De fast anstående bergarterna inom det geologiska kartbladet Eksjö tillhöra dels urberget eller *urformationen*, den äldsta tidsepoken i jordklotets historia, dels ett yngre tidsavsnitt, som dock är äldre än de äldsta fossilförande bildningarna i vårt land och benämnts den *postarkäiska eller algonkiska tiden*. Till denna senare tid har man nämligen hänfört den s. k. *Almesåkra-* eller *Nässjöformationen*, som uppbygges dels av sedimentbergarter, såsom kvartsiter, konglomerat och kalkstenar, dels av eruptiva bergarter, diabaser, som genom-sätta de förra samt till sitt huvudsakliga uppträdande äro bundna vid de nämnda sedimentens utbredningsområden, men som därjämte gångformigt genomdraga angränsande urbergsterränger.

Urberget.

Huvudmassan av urbergets bergarter har granitisk sammansättning och de basiska bergarterna spela en relativt underordnad roll. Till urberget hänföras följande bergarter:

Felsitoider (leptiter) och porfyrier,

Grönstenar: diorit, gabbro, peridotit, uralitdiabas och lamprofyr,

Graniter, av vilka de viktigaste typerna äro de gråa, medelkorniga Eksjögraniterna och de röda s. k. Tranåsgraniterna, som likaledes ha medelkornigt gry, samt de i närmaste samband med dessa uppträdande finkorniga och porfyriskas varieteterna.

Till urbergstiden äro slutligen att hänföra de *breccieartade* och kataklastiskt förändrade *bergarter*, som huvudsakligen uppträda vid norra gränsen för det stora Eksjögranitområdet, inom vilket område även flerstädes iakttagits förskiffrade, *gnejsiga graniter*, bundna vid nämnda granit och omgivna av denna, utan att de båda bergarternas inbördes relationer kunnat iakttagas. Det största av dessa gnejsgranitpartier är beläget i bladets SÖ:a hörn och sträcker sig obetydligt in på angränsande blad.

Felsitoider (leptiter) och porfyrier.

Till felsitoidavdelningen hörande bergarter bilda tvenne, relativt stora och mera sammanhängande områden, ett inom norra delen av Eksjö socken S om bladets Ö:a mitt och ett annat, som med smärre avbrott sträcker sig från mitten av bladets norra kant åt öster, bildande berggrunden eller utgörande underlaget för Almesåkraformationen inom här belägna delar av Marbäcks, Bredestads och Askeryds socknar. Mindre partier och rester av denna formation hava iakttagits vid Laryd och trakten av Påskarp samt vid Väselda inom N:a Solberga socken, vid Björnholmen inom Barkeryd socken och vid Torestorp i Järnsås socken m. fl. st.

Huvudmassan av felsitoidformationens bergarter måste på grund av sin sammansättning anses som *kvartsporfyrier*, vare sig kvarts uppträder som strökorn i grundmassan eller icke. Till sin närmare beskaffenhet och utseende växla emellertid porfyrierna från håll till håll i de oftast långt från varandra belägna blottningarna, inom vilka bergarterna vanligtvis äro ganska ensartade över hela den tillgängliga delen av hållarna. Man kan därför icke komma i tillfälle att studera de olika typernas uppträdande och förhållanden till varandra utan måste inskränka sig till att angiva deras allmänna karaktärer och omnämna några mera avvikande slag.

Kvarts-
porfyrier.

Kvartsporfyrierna äro till färgen vanligen röda, rödbruna eller gråbruna, mera sällan gråsvarta eller mörkfärgade och

hava en tät eller hornstensartad grundmassa, i vilken de porfyriskä strökornen av kvarts och fältspat eller enbart fältspat föga framträda, på grund av sina från grundmassan föga avvikande färger. Oftast äro strökornen emellertid något ljusare än mellanmassan; de nå en längd växlande mellan $\frac{1}{2}$ och 4 mm.

Under mikroskopet visa de vanligtvis något undulösa kvartsströkornen ofta en tydlig kristallbegränsning och snitt vinkelrätt mot huvudaxeln äro mer eller mindre regelbundet sexsidiga. Allmänt äro de även försedda med s. k. korrosionsgropar eller säck- och slangformiga inbuktningar av grundmassan. — Fältspatströkornen utgöras såväl av mikroklinpertit som plagioklas i växlande inbördes proportioner. — I några av de porfyrer, som sakna kvartsströkorn, t. ex. i en del av porfyreerna Ö om Bordsjön i Askeryd socken, kunna även de mörka mineralen, biotit och magnetit, avteckna sig från den i förevarande fall mera grått färgade grundmassan såsom smärre, spridda mörkare fläckar.

Porfyrenas grundmassa består av en mer eller mindre finkristallinisk till stundom nästan tät blandning av huvudsakligen fältspat och kvarts, varjämte finnes biotit, järnmalmskorn och sekundära mineral. I en porfyr från trakten av Sjöarp i Eksjö socken är grundmassan närmast omkring de talrikt inströdda kvartsströkornen jämnkornigt poikilitiskt struerad och vanligtvis likorienterad med kvartsströkornen. Denna porfyr är ävenledes tydligt fluidalstruerad. Granofyrstrukturer och andra för kvartsporfyrerna i allmänhet kännetecknande strukturfenomen hava kunnat iakttagas och spåras hos flera av områdets porfyrer, vilket det skulle bli för omständigt att här ingå på.

En makroskopiskt till utseendet något avvikande porfyr är den, som bildar ett åtminstone delvis av röd granit omgivet parti nära kartkanten Ö om Gunnarstorp i Lommaryd socken. I en svartbrun, tät och hälleffintartad grundmassa ligga porfyriskä kristaller av millimeterlånga vitgrå kvartskorn och ända till 5 à 6 mm. långa, köttröda fältspatkorn. Genom de

olika färgerna hos de för blotta ögat framträdande beståndsdelarna hos denna bergart framhäves dess porfyriska struktur tydligare, än vad fallet i regeln är med övriga av bladets porfyrier.

Å flera förekomster saknas för blotta ögat urskiljbara strökorn. Hithörande bergarter äro vanligtvis röda eller rödbruna till färgen, täta och hava ett mussligt eller flintigt brott samt äro närmast att anse som verkliga *hällflintor*. Sådana bergarter anstå exempelvis i hållar SV om Silleviks S:a gård i Askeryd socken samt Ö om Råsa i Eksjö socken. — En verklig *hällflintbreccia* är anträffad i den närmast Anderstorp i Bredestad socken belägna hållen. Omkring centimeterstora, skarpkantiga, rödbruna hällflintbrottstycken, som understundom visa ett och annat litet porfyriskt fältspat och kvartsströkorn (dock icke skönjbara för blotta ögat), ligga här inbäddade i en på gröna sekundära mineral rik vävnad.

Hällflintor
och hällflint-
breccia.

Felsitoider eller kristalliniskt ytterst finkorniga leptiter med en vanligtvis svagt framträdande parallellstruktur och av grå eller rödlett färg uppträda inom området vid Björnholmen i Barkeryd socken samt vid Torestorp i Järnsnäs socken. Även vid Stalpets vattenfall anstå hithörande bergarter, men färgen är här ofta mörkare, ibland nästan svartgrå, och genom omväxlande mörkgrå och ljusare band får bergarten ett parallellstruerat, flammigt-skiktat utseende.

Felsitoider.

Kvartsporfyrearnas kemiska sammansättning framgår av följande 3 analyser, utförda å prover med mer eller mindre finkornig grundmassa, samtliga tagna inom området vid Gåseryd och Äng i Marbäck socken. Provet n:r 1 innehåller talrika, 3—4 mm. långa strökorn av såväl kvarts som fältspat och har en tydligt grymig grundmassa, i de övriga 2 proven äro strökornen mindre och grundmassan icke för blotta ögat tydligt grymig, i n:r 3 flintartad. Analyserna hava utförts å Geologiska Undersökningens laboratorium av Dr. HENRIK SANTESSON.

	1.	2.	3.
SiO ₂	77.15 %	78.06 %	78.53 %
Al ₂ O ₃	11.85 >	11.02 >	11.00 >
Fe ₂ O ₃	0.38 >	1.02 >	0.73 >
FeO	0.32 >	0.36 >	0.30 >
MnO	—	0.05 >	0.03 >
CaO	1.05 >	0.67 >	0.30 >
MgO	0.32 >	0.25 >	0.39 >
K ₂ O	6.51 >	5.86 >	5.17 >
Na ₂ O	1.69 >	1.61 >	2.97 >
Glödningförlust (H ₂ O) .	1.16 >	1.22 >	0.96 >
	100.43 %	100.12 %	100.38 %

Grönstenar.

Urbergets grönstenar ligga dels såsom större eller mindre partier och körtlar inuti graniterna, företrädesvis den mera basiska eller femiska Eksjögraniten, dels bilda de smala gångar därstädes.

Peridotiter
och andra
gabbroberg-
arter.

Peridotiter och andra gabbrobergarter. Det största grönstensområdet inom föreliggande kartblad är beläget i västra delen av Flisby socken mellan Hvittarpasjön och Hästsjön. Detta område har å kartan betecknats som bestående av peridotiter, men sedan flera typer från området underkastats mikroskopisk undersökning har det visat sig, att jämte under denna benämning hänförbara bergarter även förekomma andra gabbrobergarter av många olika typer. Från de mera extrema peridotiterna, som nästan uteslutande bestå av mer eller mindre omvandlad olivin och diopsidisk augit, finnas nämligen alla möjliga övergångar till pyroxeniter och olika slag av gabbror och dioriter, genom att de nämnda mineralen avtaga i talrikhet, och fältspat, biotit och amfibol uppträda i varierande proportioner inbördes samt mer eller mindre förtränga de förstnämnda mineralen.

Med ledning av de hemförda proven och på undersökningens nuvarande stadium vill det synas, som om de mera basiska bergarterna, peridotiter och pyroxeniter, i stort sett tillhöra områdets centrala delar, och att basiciteten avtoge

utåt, där gabbror och dioritiska bergarter utgöra den övervägande berggrunden. Ofta växlar bergartens beskaffenhet emellertid redan i samma berg.

Peridotiter och pyroxeniter anstå sålunda i ett flertal hållar i trakten av Ekeberg och Stenkar, gabbror, huvudsakligen hyperstengabbror, äro tagna N om Stenkar och Ekeberg, och närmare sidostenen av Eksjögranit (t. ex. S om Hvittarp, SO om Sonarp och norrut från Ekeberg) finnas dioritiska bergarter.

Den peridotit, som anstår i ett berg nära vägkorset SSV om Ekeberg, har blivit analyserad å Geologiska Undersökningens kemiska laboratorium av Dr. ROB. MAUZELIUS med efterföljande resultat. Makroskopiskt är bergarten medel- till småkornig, nästan helsvart och med ljusbrun vittringsyta; mikroskopiskt visar den en hypidiomorft kornig blandning av diopsidisk augit och olivin (vanligtvis omvandlad till serpentin och järnmalmskorn) samt något leukoxen.

Analys av peridotit från håll nära N om vägkorset SSV om Ekeberg i Flisby socken, utförd å prov torkat vid $+ 105^{\circ}$. Bergartens sp. vikt = 3.04.

SiO ₂	43.15 %
Al ₂ O ₃	2.99 »
Fe ₂ O ₃	6.10 »
FeO	6.07 »
MgO	24.66 »
CaO	10.36 »
Na ₂ O	0.25 »
K ₂ O	0.10 »
H ₂ O	5.37 »
TiO ₂	0.32 »
P ₂ O ₅	0.01 »
S	0.07 »
Cr ₂ O ₃	0.27 »
MnO	0.18 »
	<hr/>
	99.90 %

Lufttork. prov förl. vid 105° 0.29 %

Dioriter. *Dioriter* förefinnas utom vid utkanterna av det nämnda stora peridotit-gabbro-området i V:a delen av Flisby socken även på en del andra ställen och såväl inom den basiska Eksjögraniten som inom den surare Tranåsgraniten, de viktigaste dock, liksom det förutnämnda stora grönstensområdet, belägna nära Eksjögranitens gräns mot den senare graniten, ehuru vanligtvis inom den förstnämnda graniten. Så är t. ex. förhållandet med de Ö om norra delen av sjön Nätaren vid Karsäng, Skogsborg, Torestorp och Fridhem i Järnsnäs socken befintliga partierna, som ofta äro genomflätade av granit, liksom ock med det linsformiga området vid och på båda sidorna om Glömminge i N:a Solberga socken. Inuti Tranåsgraniten äro dioriter anträffade vid Syreda, Östraby och Naskarp i Flisby socken samt några smärre körtlar N och NO om norra Nätaren i Järnsnäs socken etc.

Inom samtliga dessa grönstensområden växlar dioriten såväl till sammansättning som struktur. Vanligast äro de småtill finkorniga gråsvarta typerna med grönaktig vittringsskorpa, men å ena sidan kunna bergarterna genom upptagande av biotit och kvarts bilda övergångar till graniterna, å andra sidan övergå de genom avtagande mikroklinhalt, genom uppträdande av olika pyroxener och olivin samt genom växlande, ehuru vanligen ganska avsevärd halt av apatit till mera basiska, gabbroida typer.

I det följande kommer dessutom något att beröras förekomsten av talrika dioritiska och amfibolitiska brottstycken i den femiska Eksjögraniten.

Lamprofyr. *Lamprofyr*. En liten gång av en lamprofyrisk gångbergart (spessartit) är anträffad genomsättande Eksjögraniten vid bladets S:a kant i en järnvägsskärning SO om Ormaryd och S om det s. k. Grafva torp.¹ Skärningen har det utseende, som följande figur utvisar. Jämte den cirka 64 cm. breda, större gången, som stryker i N 40° V och har nästan lodrät stupning, finnas ett par smärre apofyser blottade.

¹ HERMAN HEDSTRÖM. Om en lamprofyrisk gångbergart från trakten av Eksjö. — G. F. F. Bd 38. 1916.

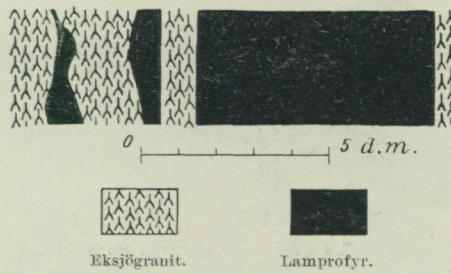

Fig. 4. Järnvägsskärning S om Grafva torp (efter teckning av förf.).

Bergarten, som på grund av jordbetäckningen icke har kunnat följas någon längre sträcka i fältet är mörk, tät, med svag porfyrisk struktur närmast kontakten. Den saknar kvarts och sammansättes av hornblände, augit, omvandlad olivin och fältspat samt har, enligt analys av Dr. ROB. MAUZELIUS, följande kemiska sammansättning (beräknat på prov, torkat vid $+105^{\circ}$ C.):

SiO ₂	47.04 %
Al ₂ O ₃	13.33 »
Fe ₂ O ₃	2.89 »
FeO	7.58 »
MgO	12.12 »
CaO	9.34 »
Na ₂ O	2.32 »
K ₂ O	1.08 »
H ₂ O	2.63 »
TiO ₂	0.79 »
P ₂ O ₅	0.25 »
S	0.12 »
Cr ₂ O ₃	0.13 »
V ₂ O ₃	spår
MnO	0.20 »
BaO	0.07 »
	99.89 %

Lufttork. prov förlorar vid $+105^{\circ}$ C. 0.13 %.

Uralitdiabaser. Under denna benämning sammanföres här en serie smärre gångbergarter, som dels äro verkliga uralit-

Uralit-
diabaser.

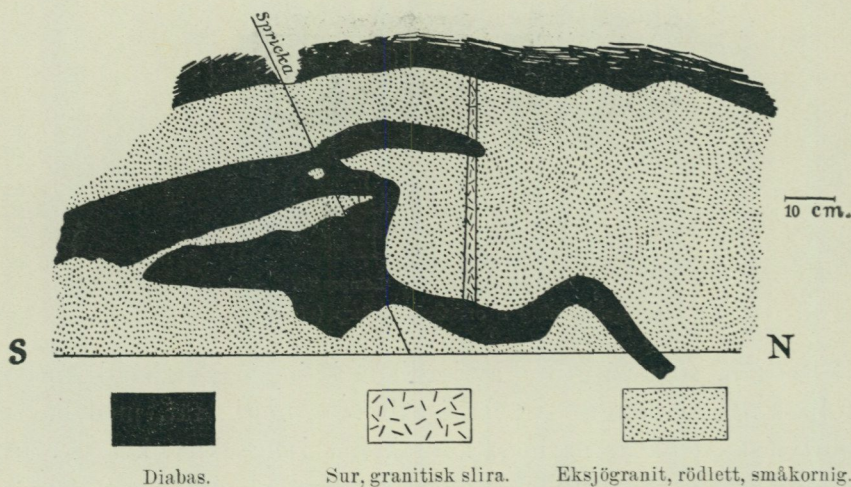

Fig. 5. Ö:a diabaskontakten i en omkring 350 meter Ö om Kärr i N:a Solberga socken belägen häll. Diabasgången har en bredd av 20 meter. Hällens Ö:a sida begränsas av en i N—S gående spricka, utanför vilken är ett brant jordbetäckt område. (Efter teckning av förf.)

diabaser eller uralitdiabasporfyriter, dels utgöra mer eller mindre extrema former av denna bergartstyp. De uppträda uteslutande inom Eksjögranitens utbredningsområde och synas vara yngre än denna.

Uralitdiabaserna bilda gångar av från 1 till omkring 15 meters bredd och kunna som regel just på grund av sin ringa bredd och den starka jordbe-

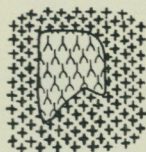

Fig. 6. Brottstycke av Eksjögranit i diabas i häll 450 meter Ö om Kärr i N:a Solberga socken (efter teckning av förf.).

täckningen icke följas över längre sträckor. De äro svartgröna eller nästan svarta bergarter med fin-kornigt till tät gry, stundom med porfyriskt utskilda grågröna eller ljusa fältspatströkorn, vilka t. ex. vid Grindstugan N om Eksjö (eller SSO om Slättna) kunna nå en

längd av cirka 5 cm. och en bredd av 2 cm.

I de friskaste typerna är diabasernas ofitiska struktur väl bibehållen och fältspatlisterna försedda med ett brunt pigment. Ibland är pyroxenen kvar; den är då blek till färgen, har låg dubbelbrytning och utgöres av augit. Ifrån dessa

relativt friska diabastyper till verkliga uralitdiabaser med pyroxenen omvandlad till uralitiskt hornblände och försedda med prismatiska eller breda tavlor av ofta zonalstruerad plagioklas synes finnas verkliga övergångar, liksom dessa senare i sin tur övergå till ännu mer omvandlade typer, rika på sekundära mineral. I de verkliga uralitdiabaserna kan man ofta iakttaga korniga amfibolaggregat, som synes antyda, att olivin ursprungligen varit förhanden. Ofta äro de rika på långa apatitnålar, vidare finnas stundom kvarts (i granofyrisk sammanväxning med plagioklas), kalcit och svavelkis. Järnmalmskornen utgöras i regel av ilmenit eller leukoxen.

Ibland kan man vara tveksam, om diabasen är att hänföra till Almesåkra-diabaserna eller till uralitdiabaserna. Hit höra exempelvis förekomsterna 350—450 meter Ö om Kärr i N:a Solbergasocken (varifrån figg. 5 och 6 härstamma). Diabasen härstädes är frisk och sammansättes huvudsakligen av mörk-pigmenterad fältspat och blek, poikilitisk augit, hos vilken man dock kan iakttaga begynnande hornbländeomvandling. Den innehåller brottstycken av Eksjögranit och skjuter in täta apofyser i densamma, under det att den över 20 meter breda huvudgången är grövre struerad.

Efterföljande tabell utgör en förteckning över alla de å kartbladet iakttagna förekomsterna för uralitdiabas och närstående bergarter.

N:r	F ö r e k o m s t o r t .	Beskaffenhet.	Bredd.	Riktning.
1	Eksjö stad. Vid landsvägen SSV om Nannylund		2 m. +	N 60° V
2	D:o Eksjö vapen, V om Huns-nåsasjön. 2 gångar. V:a gången	Porfyritisk	9 m. +	(stupn. 65° åt SSV) N 42° V
3	D:o Eksjö vapen, V om Huns-nåsasjön. 2 gångar. Ö:a gången	Porfyritisk	6 m. +	N 42° V
4	D:o Vid landsvägen NO om S:a Rokalfsjön		10 m. +	N 50° V
5	D:o 100 m. Ö om S:a Husgölen	Porfyritisk	10 m.	N 35° O
6	D:o Mellan Bjelmen och Soåsasjön		10 m.	N—S

N:r	F ö r e k o m s t o r t.	Beskaffenhet.	Bredd.	Riktning.
7	Eksjö socken. 300 m. N om Uddevalla vid landsvägen . . .	{Porfyritisk i ett bälte nära NÖ:a kontakten}		N 30° O
8	D:o SSO om Slättna . . .		3—4 m. +	N 40° V
9	D:o Landsvägen Ö om Risan		12 m.	N 10—15° V
10	D:o Nära V om stugorna (eller omkr. 400 m. V om) Hagersryd . . .	Porfyritisk	5—10 m.	N 35° V—NV
11	D:o 1 km V från Hagersryd. 2 gånger		{0.40 m. 1.20 m.	N 10° V
12	D:o 400 m. VNV om Vantorp		0.25 m.	N 20° O (stupn. brant åt Ö)
13	D:o 600 m. NV om Vantorp		12 m. +	N 10° V
14	D:o 500 m. SV om Risan (Risans svarta granit, stenbrott) . . .	Smått porfyritisk	5 m. +	N 20° V
15	N:a Solberga socken. Vid järnvägen nära bladkanten 1.5 km. SO om Ormaryd		1.25 m.	N 35° O (stupn. lodrät)
16	D:o Vid järnvägen nära bladkanten 2 km. SO om Ormaryd		4 m. +	NV (stupn. 50° åt SV)
17	D:o Vid stugorna OSO om Muntarp . . .		3 m. +	N 20° V
18	D:o 350 m. Ö om Kärr		20 m.	omkr. N—S
19	D:o 450—500 m. Ö om Kärr	Porfyritisk		
20	D:o SO om Hyltans gårdar		5—14 m.	N 25° V
21	D:o Ö om Anneberg		1 m.	N 40° V
22	D:o 400 m. SO om Packarp. 2 gånger		5 och 7 m.	N 70° V
23	D:o 300 m. V om Slätthult			
24	D:o Vid vägkorset N om L. Foglehult		2 m.	N 45—50° V
25	D:o ONO om L. Foglehult			N 10° O (stupn. 60° åt Ö)
26	Flisby socken. 1/2 km. NO om Hvittarp	Porfyritisk	10 m. +	N 10—20° V
27	Järsnäs socken. Ö om kyrkan			NO

Graniter.

De inom bladet uppträdande graniterna äro av följande slag: *Gnejsgranit*, *Eksjögranit* (eller basisk, vanligen medelkornig och hornbländeförande granit), *Brokafallsgranit* (en sur, vitgrå till gulröd, medel- till finkornig granit) och *Tranåsgranit*, som är en sur, röd eller rödlett, medelkornig granit. I närmaste samband med de senast nämnda graniterna stå dessutom *granitporfyrier* och *finkorniga graniter*, vilka senare även äro utbildade som smärre massiv.

Gnejsgraniter anstå huvudsakligen i bladets SÖ:a hörn och utbreda sig därifrån in på angränsande blad. De ligga inuti Eksjögraniten och kännetecknas av en rödlett eller skär till gråaktig färg samt genom att de mörka mineralen (huvudsakligen biotit) äro anordnade i strimmor och band, varigenom en parallellstruktur uppkommer. Strykningen förlöper i omkring Ö—V, men svänger understundom och kan bli NV:lig med medelbrant till brant stupning mot N, respektive NO.

Gnejs-
graniter.

I tunnprov visa sig gnejsgraniterna innehålla undulös kvarts med lappiga konturer. Fältspaten utgöres dels av mikroklin, som i motsats mot förhållandet hos övriga graniter är ren och frisk, ibland dock efter fina sprickor muskovit- och epidot-omvandlad, dels av en mer eller mindre omvandlad, natronrik plagioklas. Biotiten är grönfärgad, därjämte finnas apatit, titanit, zirkon och magnetit samt epidot, muskovit och andra sekundära mineral. Myrmekitartade strukturer förekomma ej så sällan.

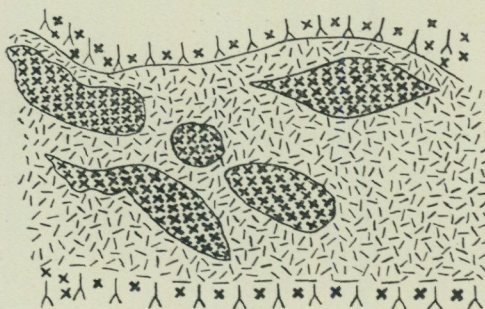
Utom det relativt stora området i bladet SÖ:a hörn hava enstaka mindre förekomster och blottningar av hithörande bergarter anträffats isolerade i Eksjögraniten, t. ex. vid gården Hässelås, utefter landsvägen SO om Hunsnäsasjön samt i de Ö om Hamnaryd belägna Vittingsbergen (eller mellan Blixås och Kulla i N:a Solberga socken).

Eksjögranit. Hit hänförda bergarter bilda urberggrunden inom bladets S:a del och anstå över ett stort sammanhängande

Eksjögranit.

område, som sträcker sig från SÖ:a delen av bladet, där massivet har sin nordgräns vid Stockarydsjön, till V:a bladkanten med nordgräns vid Karsäng Ö om N:a delen av Nätaren. — Ett mindre från det förra skilt område förefinnes vid bladets NÖ:a hörn, därifrån sträckande sig in på angränsande kartblad.

Kännetecknande för Eksjögraniten är dess rikedom på mörka mineral (magnesiaglimmer och hornblände), det i regel små- till medelkorniga gryet och den vanligtvis gråa färgen.

Diorit.

Sura granitiska partier.

Eksjögranit med sura sliror och klumpar.

Fig. 7. Dioritiska klumpar i granit från en håll V om mellersta delen av Hamnarydsjön. (Efter teckning av förf.)

något från den vanliga typen, men vilka dock hänförts hit på grund av sitt sammanhang i fältet med denna. Dessa avvikande utbildningsformer äro företrädesvis bundna vid gränserna till omgivande bergarter och till närheten av de oftast mycket talrikt uppträdande inneslutningarna och brottstyckena av dioriter och amfibolitiska utbildningsformer.

Basiska brottstyckena uppträda på en mångfald ställen i Eksjögraniten. Vanligtvis är graniten invid dessa av en rödare och surare beskaffenhet samt genomdragen av pegmatitiska sliror och gångar (jmf. t. ex. fig. 7).

Till sin mineralogiska sammansättning i övrigt är graniten proportionsvis rikare på plagioklas än på mikroklin och såsom mindre väsentliga beståndsdelar uppträda apatit, titanit och järnmalm. Sekundära omvandlingsprodukter äro klorit, epidot etc.

Inom det stora Eksjögranitområdet uppträda emellertid, om ock underordnat, bergarter, som till sammansättning, färg och gry avvika

I järnvägssprängningarna SO och SV om Eksjö stad förefinnas ymniga basiska brottstycken, som å sistnämnda ställe stryka i N 50° V med 60°—65° stupning åt NO. I hållarna utmed vägen mellan Solberga kyrka och Anneberg observeras brottstycken nästan i varje håll.

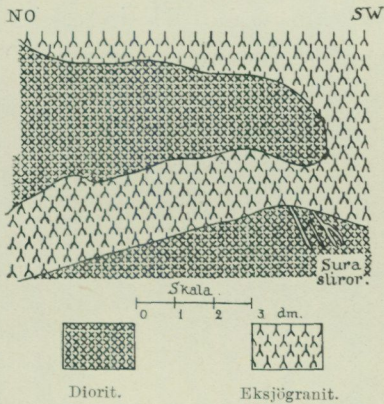

Fig. 8. Eksjögranit med brottstycken av diorit från håll NO om Hvittarp i Flisby socken. (Efter teckning av förf.)

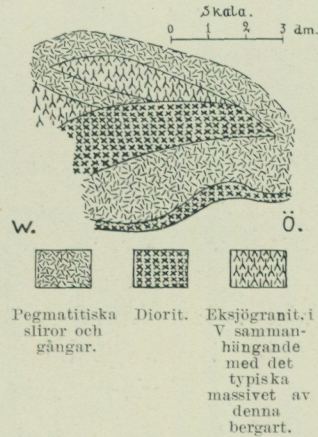

Fig. 9. Eksjögranit med dioritiska brottstycken och ränder samt intill dessa pegmatitiska sliror och ädror från håll mellan Hvittarp och V. Fagerhult i Flisby socken. (Efter teckning av förf.)

Dessa basiska inneslutningar äro att betrakta som av graniten söndersplittrade och kontaktförändrade rester av ett äldre sammanhängande grönstensområde, och de inuti Eksjögraniten belägna förut nämnda grönstensområdena äro endast att anse som större brottstycken av en sådan äldre grönstensformation. Det i V:a delen av Flisby socken belägna stora peridotit- och grönstensområdet synes sålunda ha helt andra petrografiska karaktärer i utkanterna mot Eksjögraniten och där vara kontaktomvandlad. Vid själva kontakten angiva de förefintliga blottningarna också, att graniten är den yngre bergarten, som även framgår av ovanstående, något ofullständiga teckningar (figg. 8 och 9).

Felsitoidformationens bergarter äro ävenledes äldre än Eksjögraniten. Vid Torestorp (fig. 10) Ö om Nätaren förekomma sålunda brottstycken av felsitoid i granit och på de få övriga

ställen, där de olika bergarterna komma i kontakt med varandra uppvisar graniten sådana avvikelser i struktur och gry in emot kontakten, att den bör betraktas som den yngre bergarten.

Brokafalls-
granit.

Brokafallsgranit. I södra delen av den inom bladet fallande delen av Askeryd socken är på gränsen mot Eksjögraniten och porfyrrerna i S ett mer än vanligt jordtäckt område. De

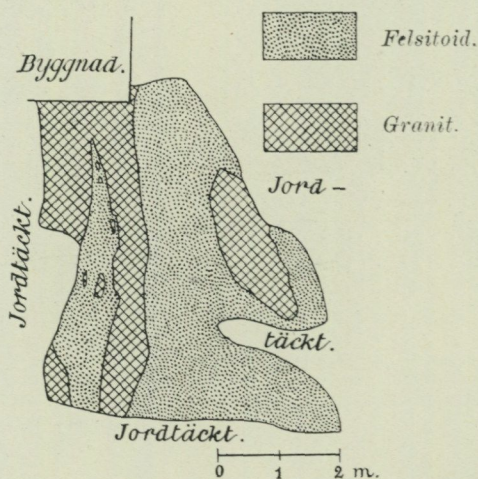

Fig. 10. Granit med brottstycken av felsitoid och i kontakt med denna bergart SV vid gården Torestorp. (Efter teckning av A. HJ. OLSSON.)

få uppstickande hållarna förete emellertid från övriga av bladets graniter ett avvikande, visserligen något växlande, men på samma gång karakteristiskt utseende, att det synes bäst att tillsvidare hålla dem i sär från dessa. Då de äro mest typiskt företrädda i trakten av Brokafall, betecknades de redan under fältarbetena såsom Brokafallsgraniter, vilken benämning här bibehålles.

Gryet är vanligen småkornigt, understundom finkornigt med antydan till porfyrisk struktur, färgen växlar från vitgrå till mera rent grå, skär och röd. Vad som makroskopiskt mest kännetecknar denna granit är den jämnkorniga blandningen av kvarts och fältspat samt de likstora, jämnt fördelade fläckarna av mörka mineral, som mot bergartens i

övrigt jämna färgton förläna densamma ett karakteristiskt utseende.

Ett mikroskopiskt tunnprov av bergarten i dess mest utpräglade form från hållarna vid Brokafall ger vid handen följande. Den sammansättes av undulösa kvartskorn med lappiga kanter, mikroklin (med inneslutningar av plagioklas-korn) och plagioklas, som står nära oligoklasalbit. De mörka fläckarna utgöras av gyttringar av muskovit och svagt grönfärgad glimmer samt flusspat (ganska rikligt). Järnmalmskornen ligga spridda som ytterst små korn. Fastän kvartsen är undulös synes ibland likväl tydlig mikropegmatitstruktur. Denna senare struktur är vackert utbildad i de finkorniga, något porfyriskt utbildade varieteterna inom området norra del, där det är svårt att avgränsa denna granittyp från de här anstående såväl finkornigt som porfyriskt utbildade Tranåsgraniterna.

Brokafallsgranitens ålder och ställning i förhållande till omgivande bergarter är på grund av jordbetäckningen svårt att komma under fund med. Möjligtvis är det blott en egenartad utbildad form av Tranåsgraniten, betingad av denna yngre granits kontakt med bergarter av en något annat beskaffad sammansättning än de vanliga kvartsporfyreerna.

Tranåsgranit. Urberggrunden inom bladets norra halva ^{Tranåsgranit.} utgöres till övervägande del av Tranåsgranit, som är en röd, sur och medelkornig granit av tämligen ensartad utseende över stora sträckor.

Den vanliga utbildningsformen av Tranåsgranit visar sig under mikroskopet vara sammansatt av mer eller mindre undulös kvarts, mikroklinpertit, sur plagioklas och grön biotit jämte smärre mängder av magnetit, zirkon, apatit och flusspat, varjämte i de flesta fall komma ofta väl utbildade kristaller av titanit och såsom sekundära mineral epidot och klorit. I några sällsynta fall uppträder jämte biotiten även grönt hornblände t. ex. i hållar V om Ingevallstorp i Askerud socken.

I en stundom ganska bred zon vid granitens gräns mot

granitporfyreerna österut från Askeryds kyrka samt mellan Kunhultsjön och Assjön och vid Tranåsgranit-områdets södra gräns i trakten av Solberga järnvägsstation etc. antager graniten en högröd eller köttröd färg, som uppkommer däri- genom, att den ingående fältspaten mot de nämnda grän- serna efter hand blir mer och mer impregnerad av ett fint, under mikroskopet gråbrunt stoft, som gör kornen dunkla och oklara, och som antagligen utgöres av järnoxid. Denna köttfärgade granit är vanligtvis fattigare på mörka mineral, mera rik på kiselsyra och uppvisar nästan alltid en stundom mycket vackert utbildad mikropegmatitstruktur.

Av nedanstående tvenne analyser utförda av Dr. ROB. MAUZELIUS å Undersökningens kemiska laboratorium, utvisar den förstnämnda sammansättningen på en Tranåsgranit av vanligt utseende, den andra sammansättningen på den hög- röda formen.

I. Granit från området nära kartkanten Ö om Karstorp i Askeryd socken.

II. Högröd granit från häll vid landsvägen NO om Aske- ryd kyrka.

	I.	II.
SiO ₂	66.41 %	75.82 %
Al ₂ O ₃	16.13 »	12.67 »
Fe ₂ O ₃	2.08 »	0.95 »
FeO	1.37 »	0.40 »
MgO	0.97 »	0.12 »
CaO	1.77 »	0.61 »
Na ₂ O	3.95 »	3.77 »
K ₂ O	5.54 »	5.14 »
H ₂ O	0.94 »	0.35 »
TiO ₂	0.64 »	0.13 »
P ₂ O ₅	0.15 »	0.02 »
S	0.03 »	0.02 »
MnO	0.06 »	0.04 »
BaO	0.17 »	—
	100.21 %	100.04 %

Analyserna hava utförts på prov, torkat vid $+ 105^{\circ}$ C. Av urbergets bergarter är Tranåsgraniten den yngsta inom kartbladsområdet. Det bevisas bland annat därav, att den ofta håller brottstycken av grönsten och Eksjögranit (fig. 11)

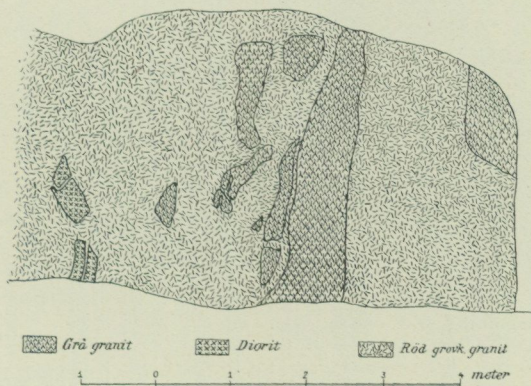

Fig. 11. Tranåsgranit med brottstycken av Eksjögranit och diorit. Från häll vid sockengränsen NNO om Vaktholmen i Järsnäs socken. (Efter teckning av A. H. J. Olsson.)

samt av felsitoid (fig. 12) och porfyr. Särskilt inemot de senare bergarterna får graniten vanligen en mera högröd färg och en annan struktur, blir antingen granitporfyrisk eller finkornig, aplitisk. Såsom av bergartskartan framgår uppträda också dessa strukturförändringar hos graniten närmast kontakten mot de större, mera sammanhängande porfyrområdena, t. ex. i NÖ:a hörnet av bladet, och säkerligen skulle dessa företeelser bli ännu mera i ögonen fallande, om jordbetäckningen varit borta, och man i sammanhang kunde studera och följa förhållandena efter kontaktens hela utsträckning.

Inom de trakter, t. ex. österut från Askeryd kyrka, där granitporfyrier och aplitgraniter anstå utan att felsitoidformationens bergarter finnas i behåll i närheten, synes man omvänt och med stort skäl kunna sluta sig till, att sådana ursprungligen funnits här och legat ovanpå de förra men blivit borteroderade.

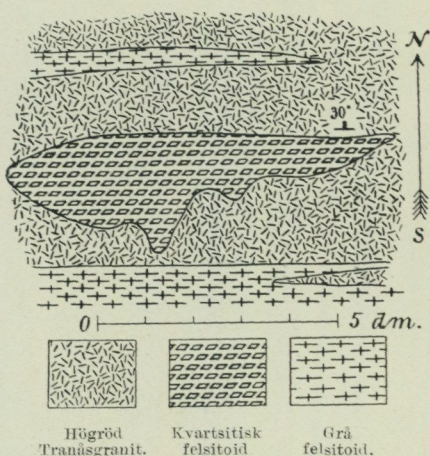

Fig. 12. Tranåsgranit med brottstycken av felsitoid från häll 500 m. ONO om Gullarp i N:a Solberga socken. (Efter teckning av förf.)

Fin- till små-
kornig granit.

mineralogiska sammansättning som den medelkorniga Tranåsgraniten. De uppträda vanligtvis i närmaste samband med granitporfyreerna och porfyreerna, men kunna även, t. ex. i NV:a delen av kartbladet, förekomma utan att sådana synas anstå i närheten.

Granitporfyreerna och aplitgraniterna äro sålunda att anse som mot kontakten uppkomna strukturformer av Tranåsgranit, till vilken de också visa fullkomliga övergångar. Granitporfyreerna äro till färgen röda eller rödletta, sällan gråaktiga med större utskilda, ibland zonalt struerade fältspatströkorn och granofyrisisk mellanmassa. — Frånsett gryet äro de fin- till småkorniga graniterna av samma beskaffenhet och

Postarkäiska bergarter.

(Almesåkra- eller Nässjö-formationen.)

Från angränsande kartblad fortsätta de till ovannämnda bergartsserie hörande såväl sedimentära som eruptiva bergarterna in på det förevarande bladet Eksjö. Formationen bildar sålunda 2 stycken sammanhängande områden, av vilka det ena är beläget vid bladets SV:a hörn, det andra som ett bälte övertvårar bladet från N till S ett stycke Ö om bladets mittlinje; slutligen bilda de till formationen hörande diabaserna gångar i urberget utanför de nämnda sammanhängande utbredningsområdena.

Sedimentära bergarter.

Av formationens sedimentära bergarter äro gråa, stundom vitaktiga och röda *kvartsiter* de allmännaste, övriga hithörande bergarter äro *kvartsitsandsten*, *kvartsit-konglomerat*, *kalksten*, *röd lerskiffer* och *arkos* eller *arkos-konglomerat*.

Det möter stora svårigheter att få någon klarhet i det inbördes åldersförhållandet mellan bergarterna i denna sedimentationsserie, då några sammanhängande profiler icke finnas blottade, och de olika bergarterna endast mycket sällan komma i kontakt med varandra i de spridda hållarna. Ej heller har man för bedömandet härvidlag någon ledning av de här och var gjorda observationerna över strykningen och stupningen, alldenstund förkastningar, förklyftningar och veckningar samt de senare inträffade diabaseruptionerna åstadkommit talrika störningar i lagerbyggnaden.

Av en sammanställning av en del spridda iakttagelser vill det dock synas, som om åtminstone en del av kvartsiterna (liksom å kartbladet Jönköping) bildade formationens bottenlag. Den vid Hammaryd anstående kalkstenen och lerskiffern är med stor sannolikhet yngre än och pålagrad den Ö intill befintliga kvartsitryggen. På ytan av några porfyrhällar Ö om Limmene i Marbäcks socken kvarsitta skällor av kvartsit och i allmänhet är det kvartsiter, som anstå närmast intill urbergarterna. Ett undantag från sistnämnda regel tyckes området i trakten av Bästhult i Barkeryd socken bilda, där hållarna närmast den i N anstående Eksjögraniten utgöras av en grusig, arkosartad kvartsit. Emellertid förekomma här så talrika block av kvartsit och kvartsit-konglomerat, att det synes antagligt, att sådana bergarter kunna ligga under arkosen, enär själva kontakten ej är blottad.

Där kontakten mellan Almesåkraseriens sedimentära bergarter och urberget finnes blottad, t. ex. vid landsvägen NO om Limmene i Marbäcks socken och vid järnvägen VSV om Blankefall i Solberga socken är det en ljusgrå kvartsit, som

ligger närmast urberget, men urbergarterna å båda dessa platser, i förra fallet en porfyr, i senare fallet Eksjögranit, äro breccieartat utbildade inemot kontakten, så att det är osäkert, om man här har att göra med seriens bottenlager.

Kvartsiter. *Kvartsiterna* sakna egentlig grundmassa och klastisk struktur samt bestå nästan uteslutande av kvartskorn, som med skarpa kanter gripa in i varandra, varför kiselsyrehalten i de renaste slagen är hög, mellan 97 och 99 % SiO_2 .

I enstaka fall äro kvartsiterna tydligt bandade av med varandra växellagrande olikfärgade, gråa och röda eller mörkfärgade skikt med en tjocklek av omkring $\frac{1}{2}$ cm. och därunder. En sådan bandad kvartsit är observerad i övre, NV:a delen av kvartsithällen SV om Elmeshultsjön; strykningen går här i Ö—V med 15° stupning åt S.

En annan lagring hos kvartsiterna uppkommer genom uppträdandet av skikt rika på fältspat, och där fältspat stundom ingår i samma proportioner som kvarts. I vissa fall såsom i en håll vid järnvägen V om Träslenda i Nässjö socken giva dessa fältspatrikare ränder sig tillkänna å den vittrade ytan genom rader av kaolinomvandlade fältspater, där kornen endast äro några mm. stora, i andra fall är kornstorleken större, och skikten få ett mera arkosartat utseende genom de i kvartsmassan inströdda, omkring $\frac{1}{2}$ till 1 cm. långa kornen av röd eller rödlett fältspat. Utom i de förut omnämnda arkoskvartsiterna från trakten av Bästhult i Barkeryd socken är detta förhållandet i hållar vid sockengränsen Ö om Mariefors och Ö om Fribjörnarp i Bredestad socken m. fl. st. Genom nyss skildrade förhållanden bilda kvartsiterna övergång till *kvartsitsandstenar*, hos vilka en klastisk struktur finnes i behåll genom att mer eller mindre rundade korn av kvarts och mikroklin ligga inbäddade i en mellanmassa, som jämte de nämnda mineralen håller kaolin, sericit och epidot etc.

Kvartsit-
konglomerat.

Kvartsitkonglomerat anstår i ett par hållar Ö om bäcken vid Gransäng i Nässjö socken och kännetecknas därigenom, att i en mer eller mindre kaolinprickig, kvartsitisk mellanmassa ligga inbäddade väl svarvade och rundade bollar av

olikfärgade kvartsiter, vit mjölkkvarts och kaolinprickiga kvartsitsandstenar; i ett enda fall har i denna bergart anträffats en 3—4 cm. lång, rund boll av en kvartsporfyrr.

De till Almesåkraserien hörande *kalkstenarna*, *röda lerskifferarna*, *arkoserna* och *arkoskonglomeraterna* äro alltid funna anstående i omedelbart sammanhang med eller nära intill varandra, varför de synas tillhöra ungefär samma stratigrafiska nivå.

Kalksten har anträffats dels vid Karstorp, där man i äldre tider brutit och för kalkbränning tillgodogjort sig denna bergart, men där den under de senaste åren varit oåtkomlig för iakttagelser, emedan groparna varit fyllda med ras och vatten, dels vid Hamnaryd, båda ställena belägna i östra delen av N:a Solberga socken. — Kalkstensens läge vid Hamnaryd framgår av efterföljande kartsbild (fig. 13). Den synes i Ö överlagra en över 2 meter mäktig kvartsitbank. Strykningen växlar i olika delar av det gamla brottet men följer i allmänhet gränsen mot kvartsiten, från vilken den stupar 10—20°. Kalkstenen är genom hela den blottlagda profilen mer eller mindre tunt skiktad med en röd lerskiffer, som utan mellanlagrade kalkstensskikt anstår överst i blottningen. De tjockaste kalkstensskikten synas finnas i botten, där mäktigheten å ett par ställen mättes vara 7—10 cm. Liksom förhållandet i allmänhet är med seriens bergarter, är även kalkstenen starkt förklyftad, stundom nästan breccieartad, varför några större sprickfria stycken icke kunna erhållas. Den lämpar sig därför icke, trots sin ganska tilltalande färg i polerat tillstånd, för marmortillverkning och stenindustriella ändamål. På många ställen övertväras den vackra och utpräglade skiktningen av talrika, tätt intill varandra liggande, små och mer eller mindre (av huvudsakligen kalkspat) hopläkta förkastningar.

En av Stadskemisten J. E. ALÉN i Göteborg utförd analys av kalksten från Hamnaryd har givit följande resultat:

Kalksten och
lerskiffer.

	Glödgningsförlust	40.23	%	
	Kolsyra	40.05	»	
I saltsyra löst	{	Kalk	51.29	»
		Motsvarande kolsyrad kalk	91.60	%
	{	Järnoxid och lerjord	0.70	»
		Mangan	0.00	%
	{	Fosfor	0.016	»
		Motsvarande fosforsyra	0.036	»
	{	Svavel	0.011	%
		Motsvarande svavelsyra	0.027	»
	{	Arsenik	0.003	%
		Motsvarande arseniksyrlighet	0.004	»
	I saltsyra olöst	7.13	»	
				99.497 %

I saltsyra olöst	{	Kiselsyra	6.52	%	} = 7.13 %
		Järnoxid och lerjord	0.26	»	
		Kalk	0.14	»	
		Magnesia	0.05	»	
		Alkalier	(0.16	»)	

Bränd beräknas denna kalksten innehålla nära 86 % kalk (kalciumoxid).»

Det största djupet på kalkstensbrottet vid Hamnaryd är 5.2 meter, och då den röda, pålagrade lerskifferns mäktighet växlar mellan 1 och 2 meter, erhålles en minimimedelmäktighet på den mer eller mindre orena kalkstenen av 3.7 m. Kalkstensarealen uppgår till cirka 22,000 kvadratmeter, däri inberäknat den kalksten, som kan finnas Ö om Hamnaryds manbyggnad.

I block äro kalksten och röd lerskiffer funna SO om Hultasjön i Bredestad socken samt vid Hunseberg i Nässjö socken.

Arkos och arkos-konglomerat. *Arkos* eller grussten, vanligtvis förande mer eller mindre rundade bollar av diverse bergarter, *arkoskonglomerat*, upp-

träder i nära samband med den röda lerskiffern samt innehåller tunna skikt och partier eller långsträckta bollar av skiffern. Hithörande sediment anstå i fast klyft i en håll i bladets SV:a hörn samt flerstädes inom det tvärs över bladet

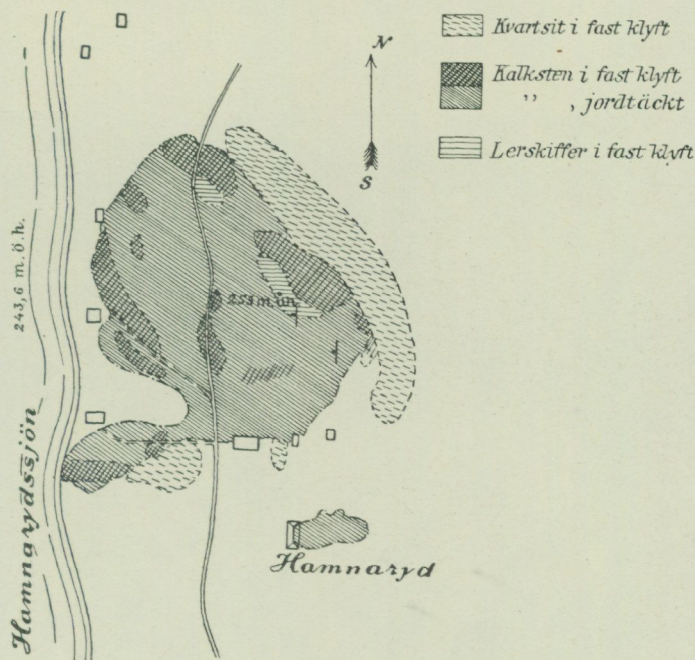

Fig. 13. Berggrundskarta över trakten N om Hamnaryd. (Efter O. HOFMAN-BANG.)

sig sträckande utbredningsområdet för Almesåkraserien, t. ex. vid Branteberg och Packarp i N:a Solberga socken, V och SV om Applarp i Flisby socken samt i trakten av Öija och söderut härifrån i Bredestad socken, etc.

I bergen Ö om Packarp äro arkosbergarterna väl blottade och bilda en mot S vettande brant (se fig. 14).

Övre kanten av den tvärbranta hållen löper i riktning N 70° O, och lagren ligga närmelsevis horisontellt eller ha en svag, $5-8^{\circ}$ stupning mot N samt uppvisa inga anmärk-

ningsvärda rubbningar eller förkastningar. De här anstående lagren av arkoskonglomerat kunna, trots att de delvis täckas av ras, skattas till en sammanlagd minimimäktighet av omkring 8 m.

Inom det bäst blottade partiet ligga undertill två bankar om vardera 0.7 m:s mäktighet, vilka huvudsakligen samman-

Fig. 14. Arkoskonglomerat i mot S blottad hållbrant Ö om Packarp i N:a Solberga socken. (Efter fotografi av förf.)

sättas av arkos- (eller grus-)material med sparsamma och mindre framträdande bollar av 1—3 cm:s längd. Övantill och med en mäktighet av mellan 3—4 m. anstår typiskt arkoskonglomerat med större bollar av vid pass 5—6 cm:s längd, vilka intaga ungefär samma rymd som den grusiga mellanmassan. Proportionen av beskaffenheten hos de ingående bollarna framgår av följande bestämningar av ett 50-tal utplockade sådana:

Röda och vita kvartsiter och kvartsitsandstenar . . .	30 st.
Kvartsporfyrrer, delvis med tydliga kvartströkorn . .	10 »
Mjölkkvarts	5 »
Tvivelaktiga, delvis breccieartade, graniter	3 »
Finkornig röd granit	1 »
Röd lerskiffer	1 »
	<hr/>
	Summa 50 st.

Arkosen och mellanmassan i konglomeratet består av hopkittat granitvittringsgrus, i huvudsak bestående av rödaktig fältspat (mikroklin) och kvarts med en kornstorlek av till $1/2$ cm. Kornen äro ofta uppdelade i flera smärre stycken och undulösa samt sammankittade av en del sekundära mineral-(vittrings-)produkter såsom kaolin, zoisit, sericit etc.

Slutligen må bland seriens sedimentära bergarter omnämnas förkomsten av en sandsten, som till utseendet erinrar om vissa typer av Dalaformationens sandstenar. Den är jämnkornig med en kornstorlek ej överstigande $1/2$ mm. och har anträffats i en håll V om Boaskog i Flisby socken, här försedd med tydliga böljeslagsmärken, samt i ett par isolerade hållar i skogen S om S:a Sunneränga och Ö om N:a Sunneränga i samma socken. Å förekomsten vid S:a Sunneränga begränsas den både i Ö och V av hållar av röd Tranåsgranit utan att kontakt mellan bergarterna observerats, vadan det är möjligt att den utfyller en klyfta i graniten.

Diabaser.

Almesåkraseriens diabaser uppträda dels såsom täcken och injicerande lager inom de sedimentära bergarternas utbredningsområden, dels såsom gångar, som bäst framträda inom urbergsterrängerna, där de sedimentära bergarterna bort-eroderats. De viktigaste gångarna äro följande:

Soåsa-gången, så kallad emedan den vid Ränneslätt nära Eksjö befintliga höjden Soåsen till sin huvudsakliga del uppbygges av till detta gångstråk hörande diabas. Denna gång

kan med få avbrott följas från Fällebo kvarn nära bladkanten i S till bladkanten i N, i sned riktning övertvårande bladets Ö:a tredjedel med en strykning, som växlar mellan N—S:lig till N 20° O. Gångens bredd växlar mellan 50 och 100 meter, där dess båda kontakter mot sidostenen äro blottade och dess bredd kunnat uppmätas. I gångens mitt är det en medelkornig, gråsvart diabas, mot kontakten ofta tät afanitisk. Flerestådes innehåller den fläckar eller runda, bolliknande partier av finkornig diabas inbäddade i medelkornigt struerad, så t. ex. Ö om Råskog i Flisby socken och V om Äsevad i Askeryd socken, men på V:a sidan av Soåsen, där man haft stenbrott i densamma, är den ensartat medelkornig och till skillnad från andra förekomster av denna series diabaser relativt sprickfri, så att sten av 1 à 1½ kbm:s rymd här kunnat uttagas i sprickfria och felfria partier. I en del bergsluttningar kan man ofta iakttaga en egendomlig kulformig förvittring hos denna diabas, och det mest belysande exemplet på en sådan lämnar nordsluttningen av ett berg NNO om Hulu i Askeryd socken, som ser ut som om den vore en med runda kullerstenar stensatt gata. Det från sluttningen nedfallande vittringsgruset synes vara ganska bördigt, antagligen på grund av sin rikedom på fosforsyra av den sönderdelade apatiten i bergarten (se nedan).

Andersbo-gången, belägen V om Andersbo i Flisby socken och sträckande sig upp emot Nöbbeled, har kunnat följas över 1 kilometer i riktning omkring N 10° V. Den genomsetter grov Tranåsgranit, i vilken den insänder flera smärre, några dm. breda apofyser, och är på sin mellersta del 10—15 m. bred, men bredden avtager norrut samt blir i de nordligaste hållarna endast 4—5 m., för att längst i N bli handsbred. Gryet varierar också alltefter gångens tjocklek, från medelkornigt till tät, så ock färgen från gråsvart till svart.

Bälaryds- eller Tällö-gången, som kunnat följas från trakten strax V om Bälaryds kyrka till Tällö-markerna eller närmare 1 km., stryker i omkring N 5° O och är omkring 40 m.

bred samt utsänder i sin norra del en 20—30 cm. bred apofys i Tranåsgraniten.

Diabas-konglomeratgången Brevik—Blixås (Vittingsbergen). Denna egendomliga gång, som på det söderut belägna kartbladet Nydala har kunnat spåras över 25 kilometer, har sin norra fortsättning och slut inom förevarande kartblad, där den når en längd av närmare 5 km. Antagligen förlöper den sålunda sammanlagt 3 mil långa konglomeratgången ej i ett sammanhang hela denna sträcka utan är styckvis avbruten och uppdelad i flera nära nog i linje efter varandra liggande gångpartier. Den stryker i omkring N—S och kan på Eksjöbladet följas i ett flertal hållar från den sydligaste, belägen vid Nässjö—Oskarshamns-järnvägen cirka 700 m. SV om Breviks hållplats V om Eksjö, till de Ö om Blixås liggande s. k. Vittingsbergen upp emot Elmshultsjön. Gången synes på sina ställen kunna nå en bredd av upp emot 90 à 100 m.

Diabas-
konglomerat.

Såsom namnet antyder kännetecknas denna diabasgång genom uppträdandet av runda klapperstensartade, eller mera kantiga bollar och stycken av diverse bergarter, av vilka Almesåkraseriens kvartsiter procentuellt äro de talrikaste, men jämte vilka även finnas urbergarter (graniter, leptiter, porfyrier etc.). Dylika bollar och inneslutningar av främmande bergarter äro stundom så talrika, att de intaga ungefär samma volym som diabas-mellanmassan; i några smala, cirka 5 m. breda apofyser eller utlöpare från huvudgången i Vittingsbergen, taga bollarna alldeles överhand över diabasmellanmassan, som där bildar tunna, omkring bollarna sig smygande ränder eller ådror. Inneslutningarna kunna såsom i nyssnämnda fall uppträda efter gångens hela bredd, i andra fall åter vara bundna vid vissa, i gångens längdriktning utdragna zoner eller band med en bredd av flera m. Dessa zoners läge inom gången varierar, ofta ligga de på Ö:a sidan, stundom mera i dess mitt, mera sällan på V:a sidan. Ibland och som det synes mera undantagsvis saknar gången alldeles inneslutningar efter långa sträckor av

sitt förlopp, vilket dock kan bero på, att den på grund av jordbetäckningen icke är tillgänglig för iakttagelser i detta hänseende. Nedanstående fig. åskådliggör diabaskonglomeratets utseende i en ur lågmarken SV om S:a Kulla uppstickande håll.

De i konglomeratet ingående bollarnas storlek växlar från några cm. till 2 à 3 dm., men kunna stundom nå en längd

Fig. 15. Diabaskonglomerat i håll SV om S:a Kullagården i Eksjö s:n. (Efter foto. av förf.)

av närmare $\frac{1}{2}$ m. Där bollarna äro rundade, klapperstensartade, synes den förmodan ligga nära till hands och kunna föras i bevis, att konglomeratbergarter från Almesåkraserien blivit inneslutna i diabasen vid dess framträngande, varvid det ursprungliga konglomeratets kvartsitiska eller sandstensartade mellanmassa upptagits i magman. Härför talar diabasens stora halt av kvarts och mikropegmatitiskt struerade

partier. Även seriens lerskiffrar och fylliter hava observerats såsom större eller mindre partier bland inneslutningarna.

Själva diabasens utseende och beskaffenhet varierar allt efter frånvaron eller talrikheten av inneslutna stycken. Än är den medel- till finkornig, vid kontakten mot sidostenen och inneslutningarna tät, stundom fluidalstruerad. Den har i det stora hela samma sammansättning och mineralkombination som Almesåkradiabaserna i allmänhet med för blotta ögat framträdande ofitisk struktur.

Övriga å bergartskartan angivna diabasgångar äro mindre markerade såsom sådana, delvis konstruerade genom sammanbindning av isolerade hällobeservationer. — De största diabasförekomsterna inom kartbladet böra uppfattas såsom täcken. Ett större sådant område sträcker sig från N:a sidan av Elmshultsjön ned mot järnvägslinjen Ö om Ormaryd station och når en längd av 5 à 6 km. samt en bredd av ofta över 1 km. Ett annat stort diabastäcke utbreder sig i SV:a bladhörnet mellan bladkanten, Törsbosjön och järnvägen i N. Slutligen finnes ett större parti av sammanhängande diabas omkring järnvägslinjen SO om Ängs anhaltstation.

I sin mest typiska utbildning är diabasen medelkornig, gråsvart, understundom svartgrön med tydlig ofitisk struktur och består av fältspat, mer eller mindre omvandlade pyroxener (såväl augit som rombisk pyroxen), biotit, apatit, korn av kiser och järnmalm samt sekundära mineral såsom klorit etc. En och annan gång har olivin observerats i slipproven. Vanligtvis håller diabasen dessutom i mer eller mindre riklig mängd kvarts (se ovan), anrikad i fläckar eller spridd genom hela magman, oftast i mikropegmatitisk sammanväxning med fältspat.

Diabaskonglomeratgången Brevik—Blixås kännetecknas såsom ovan nämnts genom sin rikedom på inneslutningar av främmande bergarter; ett noggrant studium av andra diabasförekomster inom kartbladet ger vid handen, att brottstyckeförande diabaser icke uteslutande äro bundna vid denna gång utan uppträda flerstädes. Soåsagången håller sålunda här

och där i sin södra del stycken av Eksjögranit, t. ex. vid järnvägen SO om S:a Husgölen väster om Eksjö. Spridda bollar och inneslutningar av kvartsit äro iakttagna i diabashällen vid järnvägen N om Rödja, där dessa inneslutningar ofta nå en längd av omkring 5 cm. Dylika kvartsitneslutningar finnas vidare i hållar NO om Långåsa i Barkeryd socken m. fl. st.

Diabasens utseende, gry och beskaffenhet i allmänhet varierar inom olika hållar. Än är den medelkornig, tydligt förblotta ögat ofitisk, gråsvart med gul- eller grågul- till grönaktig fältspat, än finkornig eller tät, med svart, ofta något i grönt stötande färg; vid de ovannämnda inneslutningarna antager den stundom en slags rödaktig anstrykning på grund av fältspatens färg och de uppträdande mikropegmatitiska partierna och sin i allmänhet surare beskaffenhet. Vanligtvis är den mer eller mindre starkt förklyftad och stundom genomvittrad och förvandlad till den grad, att den i trakten benämnes »ruttet berg» och, såsom N om Långåsa i Barkeryd socken, användes som väggrus.

Vid sitt framträngande hava diabaserna utövat en icke oväsentlig exogen kontaktinverkan på sidostenen, som ger sig tillkänna på olika sätt, varav följande må anföras. Fältspaterna i sidostenen, vare sig denna är en sandsten eller en granit, antaga inemot kontakten en högröd färg, varför, isynnerhet när sidostenen utgöres av granitiska bergarter, dessa i hög grad erinra om postarkäiska graniter. Ofta äro de därjämte granofyriskt utbildade mot kontakten, varigenom likheten ytterligare förhöjes.

Bergarternas inbördes åldersförhållanden.

Breccior.

Enligt den i det föregående lämnade redogörelsen kan det på grund av urbergarternas inbördes kontaktförhållanden anses fastslaget, att grönstenarna (med undantag av lam-

porfyren samt uralitdiabaserna) och leptitformationens bergarter äro äldre än graniterna.

Uralitdiabaserna, som uppträda inom Eksjögranitens utbredningsområde, genomsätta denna granit i smärre gångar, som dock icke kunnat följas över längre sträckor. Den omständigheten, att de äro bundna vid den grå Eksjögraniten och icke funna genomsättande den röda, sura Tranåsgraniten synes fixera deras framträngande till ett bestämt tidsavsnitt, beläget mellan de båda graniternas uppkomst (jmf. Beskrivningen till Blad 5, S. G. U., Ser. A1a, sid. 56—58). Uralitdiabasernas förekomstsätt inom de närmast bladet Eksjö belägna kartbladen synas giva ett ytterligare stöd för denna hypotes.

Den i bladet SÖ:a hörn och på några andra ställen iaktagna gnejsgraniten tyckes vara av äldre datum, men några kontakter, som kunna giva närmare upplysningar härom, finnas ej tillgängliga.

Vad angår Eksjögranitens och Tranåsgranitens kontaktförhållanden må nämnas, att den förra vid gränsen mot den senare efter långa sträckor (jmf. bergartskartan) är starkt kataklastiskt förändrad, stundom en verklig breccia — synnerligen belysande härför äro hällarna V om järnvägen SV om Solberga järnvägsstation, där Eksjögraniten inemot gränsen alldeles genomväves av strimmor och ådror av kvarts, som delvis visar sig vara pseudomorfos efter kalkspat —, under det att Tranåsgraniten N om gränsen mellan bergarterna är nära nog oförändrad och av vanligt utseende. Jordtäcket lägger emellertid hinder i vägen för noggranna detaljstudier och själva kontakten är ingenstädes tydligt blottad.

I de tillgängliga blottningarna begränsas Almesåkraformationens sedimentära bergarter mot urberget ävenledes genom breccieartade bergarter, vilkas beskaffenhet växlar allt efter sidostenens karaktär. I hällarna vid järnvägen nära Träslenda i Nässjö socken och NO om Långarum m. fl. st. i N:a Solberga socken samt vid den nära Nygård i Flisby socken ur Almesåkraformationen uppstickande granitkullen

äro graniterna breccieartade inemot kontakten mot kvartsit, NO om Limmene i Marbäck socken skiljes kvartsiten från porfyren genom en felsitisk breccia. Till samma bildningstid synes även böra föras den breccia, rik på kvartsstycken och -ådror, som anträffats mellan granitporfyr och porfyr norrut från Bordsjö, och som kunnat följas över 200 m. i riktning N 25° O.

Bergarternas praktiska användning.

Stenindustri. *Stenindustri.* Inom bladområdet hava vid rekognosceringarna SO till S om Packarp, Ö om Elmeshultsjön, anträffats spår av en äldre stenindustriell verksamhet, i det man här tillgodogjort sig eller försökt att tillgodogöra sig det i trakten anstående Almesåkra-konglomeratet (jmf sid. 34). Sålunda har ett flertal, i markerna kringspridda stenar och block av den nämnda bergarten påträffats, vilka voro försedda med rader av i linje efter varandra belägna, rektangulära kilhål av ett utseende, som avviker från det, som erhålles vid den nu brukliga sönderkilningen av naturlig sten. Hålen, som ligga på ett avstånd från varandra av omkring 2 dm., ha en längd av 5—6 cm., en bredd av 3 cm. och ett djup av 6—7 cm. I samband härmed må anföras, att förf. på Gottland i några till synes mycket gamla kalkstensbrott cirka $\frac{1}{2}$ mil Ö om Visby funnit fullkomligt analoga märken. Några äldre byggnader, i vilka Almesåkra-konglomeratet använts såsom byggnadssten, äro såvitt känt är icke anmärkta i litteraturen, och man kan därför icke till åldern bestämma, när stembrytningen här pågick. Emellertid är det skäl att hålla uppmärksamheten riktad på hithörande förhållanden.

I senare tider har man vid större byggnader i trakten använt sig av och tillgodogjort sig de allmänt i markerna spridda blocken (s. k. »jordsuggorna») av företrädesvis röda och grå graniter och ännu i denna dag pågår uppletandet och tillvaratagandet av lämpliga sådana för detta ändamål.

N:a Solberga kyrka, Elektricitetsverkets hus i Eksjö samt grundmurarna till kasernbyggnaderna därsammanstädes äro till huvudsaklig del uppförda av dylika jordstenar.

Omkring början av 1900-talet öppnades några mindre stenbrott i fast klyft i trakten av Eksjö för tillverkning av byggnads- och monumentsten för stadens behov. Sålunda bröts den gråa Eksjögraniten vid Uddevalla N om Eksjö (sten härifrån användes bland annat till sockelsten i Eksjö stadshus, till grindstolparna vid kyrkogården etc.), vidare upptogs ett brott på V:a sidan av Soåsen i den där framstrykande Almesåkra-diabasgången, och stenen, som här kunde erhållas i stora, hela stycken, och som vid polering antog en gråsvart färg, användes under benämning »Soåsens svarta granit» för tillverkning av gravvårdar. Även de i närheten av staden gående, smala uralitdiabasgångarna användes för sistnämnda ändamål, och smärre stenbrott voro anlagda dels vid landsvägen SV om staden, dels i trakten av Risan (»Risans svarta granit») NV om Eksjö. Uralitdiabaserna, som ofta innehålla smärre fältspatströkorn, vilka vid polering framträda som ljusa prickar i den något åt grönt stötande svarta färgen, kunde visserligen icke, lika litet som diabasen från Soåsen, upptaga konkurrensen med de mera omtyckta, rent »svarta graniterna» från Blekinge och Västervikstrakten, men de ställde sig å andra sidan billigare än dessa. Alla de ovannämnda stenbrotten ligga numera öde, sedan Stenhuggare J. G. SAUMELSSON (Eksjö stenhuggeri), som öppnade brotten, numera upphört med brytningen.

Vid tillgodogörandet av grå Eksjögranit visade det sig, att brytningskostnaderna för denna ställde sig flera gånger dyrare än för röd Tranåsgranit, vare sig man kilade sönder jordstenar eller bröt i fast berg. Denna omständighet är orsaken till, att man i de på den allra sista tiden upptagna stenbrotten huvudsakligen koncentrerat sig på utnyttjandet av den röda graniten, som är mera så att säga pålitlig, rätkluken och lättkluken.

År 1909 öppnades (av Grundläggare BERGSTRÖM i Eksjö) i närheten av det Ö om S:a delen av Ro-sjön liggande Grimberg ett stenbrott i den därstädes fast anstående rödlätta, medelgrova Tranåsgraniten. Här har sedermera brutits 25—35 kbm. granit årligen, vissa år ända till 75 kbm., som transporterats till Eksjö och använts till sockelsten, brobyggnadssten, trottoarsten etc. Fraktkostnaderna till staden från det vid pass $\frac{3}{4}$ mil avlägsna stenbrottet ställa sig emellertid ganska dyra, men man har numera svårt att på närmare håll få lämplig sten, sedan man skattat kringliggande marker på användbara jordstenar.

Sedan år 1912 brytes och bearbetas en mera högrött färgad Tranåsgranit i ett berg, beläget cirka 335 m. NO om Solberga järnvägsstation, av Stenhuggare J. G. SVENSSON under firma Svenssons Stenbrott & Stenhuggeri, Solberga. Graniten är sprickfri och rätkliven, och råblock med en längd av närmare 4 m., en bredd av 1.20 m. och 0.65 m. tjocklek hava här uttagits. Där bedrivs numera en ganska rationell brytning av byggnadssten, trappsten, trottoarsten och nubbssten och härifrån levereras allt behov av sten för Statens järnvägars 3:dje distrikt (även ett par hundra kvm. sten till nya rådhuset i Nässjö är levererat härifrån m. m.). Brottet är medelst ett stickspår i förbindelse med järnvägsspåret vid Solberga station och sysselsätter i medeltal 10 arbetare.

I Nässjö stads omgivning har man försökt utnyttja de fast anstående Almesåkra-diabaserna, av vilka en del vid polering antaga en grön färg, men bergen hava i allmänhet visat sig vara allt för sprickiga för att kunna användas i gravvårdsindustrien. — Ett försök att för sistnämnda ändamål bryta de vid Hvittarp och Stenkar i Flisby socken anstående peridotiterna strandade på dessas vid polering mindre helsvarta färg. Den gravvårdstillverkning, som t. ex. äger rum i Nässjö av firman J. E. NILSSON, är uteslutande baserad på från andra håll inköpta råblock, såsom svart granit från Gylsboda, »grön granit» från Björkeröd, diverse grå

och rödaktiga graniter från Bankeryd, Flivik, Hälvik, Sörvik etc.

Kalktillverkning. Av den vid Karstorp och Hamnaryd i N:a Solberga socken anstående, till Almesåkraformationen hörande kalkstenen brändes på 1860- och 1870-talen kalk för traktens lokala behov. Efter år 1873 har emellertid kalkstensbrytningen legat nere och ett energiskt försök av den nuvarande ägaren till Hamnaryd, Herr L. J. JOHANSSON, att få till stånd ett upptagande av kalk- (och marmor- m. m.) tillverkningen på egendomen har ännu icke lett till något resultat. Kalk-
tillverkning.

Frågan om icke en del av Almesåkraformationens kvartsiter med sin stora halt av kiselsyra, omkring 98 %, skulle kunna användas såsom råmaterial för tillverkning av *dinas-tegel* för martinugnarnas behov kan icke sägas vara definitivt avgjord. Visserligen avprovades år 1901 vid Fagersta bruk på förf:s initiativ 10 ton kvartsit för detta ändamål, men resultatet uppgives hava blivit mindre gynnsamt, vilket icke hindrar, att det inom området kan finnas härför lämpliga kvartsiter. Den kvartsit, som avprovades, hämtades från hållarna i trakten av Örle i Bredestad socken och ställde sig till ett pris av kronor 4.15 per ton fritt Aneby station.

Med utmärkt resultat betjänar man sig ofta av starkt förklyftade, söndervittrade och sönderfallande bergarter för *grusning av vägar*. Förut (sid. 40) är redan omnämnt att den starkt förklyftade diabasen, det s. k. »ruttna berget», vid Långåsa användes härtill, även Tranåsgraniten är ibland så starkt grusvittrad och sönderfallen, att den med stor fördel lämpar sig till väggrus. Detta är t. ex. fallet i trakten av Mosshult NV om Solberga station, där man för ändamålet har ett flertal grustag. Väggrus.

De kvartära bildningarna.

Landisens rörelseriktning.

Landisen har genom sin eroderande verksamhet och sin förmåga att plastiskt forma sig efter underlaget på höjderna och i dalgångarna rensopat och fört med sig sönderspruckna och vittrade partier av den berggrund, över vilken den rört sig, avslipat och avrundat hållarna samt avlagrat det upptagna materialet i rörelseriktningen. Landisens verksamhet har sålunda varit trefaldig: erosion, transport och ackumulation.

Isens rörelseriktning kan man lära känna på flera sätt. Grovt kan man sålunda avgöra, huru den rört sig, genom att bestämma, åt vilka håll de uppstickande berghällarnas s. k. stöt- och läsidor äro riktade. Noggrannare kan man bestämma rörelseförloppet genom att bestämma de å stötsidorna befintliga räfflornas riktning. Över vilka trakter isen rört sig får man kännedom om genom att studera de i istidsavlagringarna (i moränerna, rullstensgruset etc.) befintliga blockens beskaffenhet, klyftort och talrikhet.

Inom förevarande kartblad äro hållarnas runda och avslipade stötsidor riktade mot norr, de skrovliga och kantiga läsidorna belägna mot söder, isen har alltså i stort sett rört sig från norr till söder. En mera detaljerad uppfattning av rörelseriktningen erhåller man av efterföljande tabell över inom kartområdet gjorda räffelobservationer, varvid må anmärkas, att de flesta av dessa i bergen inristade och bibe-

hållna räfflor torde få anses vara uppkomna vid tiden för isens tillbakaryckande och avsmältning.

Tabell över räffelobservationer å kartbladet Eksjö.

L o k a l.		Riktning.
Höreda socken:	NO om Björka	N 10° V
Eksjö stad:	Järnvägen strax Ö om Eksjö järnvägsstation	N—S
» »	Vid landsvägen SV intill Eksjö stad . .	N—S
» »	Det gamla stenbrottet S om Nannylund	N 5° O
» »	Vid järnvägen N om Nannylund	N—S
» »	Vid Eksjö stads vattentorn	N 5° V
» »	Nära Ö om Östanå, 2 räffelriktningar . .	N—S och N 18° V
» »	SO om kasernerna N om Eksjö	N—S
» socken:	Hässelås	N 12—14° V
» »	Nära Dammen SV om sjön Trehörningen	N 5° V
» »	Högsehult	N 10° V
» »	Eksjöholm	N 10° O
» »	Vattenkvarnen Ö om Broddarp	N—S
» »	V om Hagersryd	N—S
» »	I porfyr vid landsvägen S om Lundstorp	N 20° V
» »	SSO om Gölarp	N 8° V
» »	S om Gölarp	N 15° V
» »	Vid vägen SV om Gölarps-gölen	N 10° V
» »	Vid vägen 1 200 m VNV om Klockarp .	N 15° V
» »	300 m SV om Kärr	N 10° V
» »	Vid landsvägen N om Risatorpet	N 25—29° V
» »	Breviks hållplats	N 25° V
» »	1 800 m SSV om Breviks hållplats, vid skolhuset	N 12—15° V
» »	Vid järnvägen S om Grafva	N 15° V
» »	Å diabashäll V om föregående	N 25° V
N:a Solberga »	Vid Holma ONO om Ormaryd	N 20° V
» »	N om Sa: Äng	N 20° V
» »	V om Blixås	N 20° V
» »	Å hållar N om Muntarp	N 10° V
» »	Mellan Blankefall och Kjettstorp	N 10—20° V
» »	Vid järnvägen S om Blankefall	N 30° V
» »	N om Målgärde	N 8° V
» »	Häll N om föregående	N 15° V

L o k a l.		Riktning.
N:a Solberga socken:	SO om Elmeshult	N 16—32° V
>	> Mellan St. och L. Foglehult	N 8—15° V
>	> ONO om Anneberg	N 12° V
>	> SO om Gullarp	N 5—25° V
>	> Vid vägen Ö om Glömminge	N 4° V
>	> D:o NNV om d:o	N—S till N 10° V
>	> Vid bäcken SV om Påskarp	N 10—20° O
>	> Ö om Håknarp och järnvägen	N 15° O
>	> N om N:a Äng	N—S till N 8° O
>	> Vid järnvägen SV om N:a Äng	N—S
>	> D:o SSV om Hatten	N 25° V
Nässjö	> S om järnvägen 1 300 m N om Ingsberg, i kvartsit	N 25° O
>	> N om Träslenda	N 20° O
>	> Vid järnvägen N och Ö om Nässjö stad, i diabas	N 10° O
>	> Ö om Stuntamålen, i diabas	N—S
>	> Vid SÖ:a delen av Ryssbysjön, i diabas	N 27° O
>	> Banvaktstugan NNO om Vimmenarp	N 25° O
Barkeryd	> I diabas N om Svenstorp	N 46—60° O
>	> I kvartsit N om vägen S om Gransäng	N 15—20° O
>	> I diabas S om järnvägen NNO om Gransäng	N 25° O
>	> I diabas S om järnvägen NO om Rödja	N 22—38° O
>	> Å berget 356.5 N om Långåsa	N 45° O
>	> SO om Björnholmen	N 45° O
>	> I kvartsit S om Bästhult	N 45° O
>	> Ryssby	N 30° O
>	> Nära ån N om Ryssbysjön	N 45° O
Järsnäs	> Järsnäs by	N 35° O
>	> Vid Nätaren SV om Torestorp, äldre räfflor	N 15° V
>	> Vid Nätaren SV om Torestorp, yngre räfflor	N 30—38° O
>	> Vid Nätaren SV om Torestorp, sjöis-räfflor (?)	Ö—V till N 80° O
>	> I diorit och felsitoid-hällar vid Torestorp, äldre räfflor	N—S till N 10° V
>	> I diorit och felsitoidhällar vid Torestorp, yngre räfflor	N 35—40° V
>	> Vid Nätaren NV om Torestorp, i granit	N 35° O

L o k a l.		Riktning.
Järnsås socken:	N om Karsång, i diorit	N 28° V (och N 32° O)
»	» 1 650 m NO om Vaktholmen	N 10° V
»	» S om Svallebo	N 20° O
Bälaryd	» Skalleryd	N 30—35° O
»	» Mårtentorp	N 35° O (och N 15° V)
»	» Vid landsvägen 850 m Ö om Knohult	N 30—35° O
»	» Höjden 325.4 S om Boafall	N 15° O
»	» Ö om landsvägen vid Skogseryd	N 25° O
»	» I ett flertal hållar omkring Lönnholmen	N 10—12° O
»	» Vid vägen V om Göljaryd och vägkorset	N 15° O
»	» I några hållar mellan Göljaryd och Hultsbäcken	N 9—10° O
»	» Vid vägen S om Göljaryd samt N om Humlekulla	N 10° O
»	» I några hållar i trakten av Täringsorp	N 25° O
»	» SV invid Svårdstorp	N 10—14° O
»	» Vid det lilla vägkorset V om Björka, 2 system	N 12° O, N 30° O (y)
»	» Vid vägen mellan Larstorp och Björka	N 22° O
»	» I ett flertal hållar i trakten av Björka ned mot Kyrkonäs	N 10—12° O
»	» S och N om Tällö	N 12—15° O
»	» Mellan Tällö och Liljeholmen	N 10° O
»	» Vid vägen 800 m N från Tällö vid stugorna	N 12° O
»	» Flera hållar Ö och OSO om Labbarp	N 10° O
»	» SV om Björstorp	N—S till N 5° V
»	» Vid Björstorps mellersta gård	N 7° O
»	» » N:a gård	N 5—10° O
»	» Vid vägen omkring 1/2 km NNV om Björstorp	N 7—8° O
»	» Vid Trappen	N 20° O
»	» Vid Tolarps NV:a gård	N 10° O
»	» NV om Torstorp	N 5—6° O
Flisby	» Ekeryd	N 20—25° O
»	» I diorit vid bäcken och vägen NO om Hvittarp	N 30° O
»	» SV om V:a Fagerhult, vid mossen (ej å kartan)	N 15° O
»	» V:a gårdarna i Förås	N 10—12° O
»	» Flerstädes vid landsvägen mellan Förås och Gasshult	N 8° O
»	» Vägskälet Gasshult—Skog	N 8° O
»	» Vägen till Skog	N 15° O

L o k a l.		Riktning.
Flisby socken:	S om Skog	N 10° O
»	» Gasshult flerstädes	Omr. N—S
»	» I diorithällar vid och N om Östraby	N 4—10° O
»	» I granit N om Tofta	N 4—7° O
»	» Vid stranden av Vesseldasjön S om Johannesberg i flera hållar	N—S till N 5—10° V
»	» 800 m NO om Johannesberg, S om Svartåkröken	N—S
»	» V invid Hareryd	N—S
»	» Vid stigen Ö om Hareryd (samt S om Dämparp)	N 8—10° V
»	» I granit 1/2 km V om S:a Sunnerånga	N 20° V
»	» Ö om M. Sunnerånga	N 15° V
»	» NV om Skepsås	N 20° V
»	» V om Ö:a Fagerhult	N 20° V
»	» Mellan Jordanstorp och Ö:a Fagerhult	N 20° V
»	» V om Berg	N 15° V
»	» Å kvartsithäll V om Boaskog	N 20—30° V
»	» V om Rosjön, 1/2 km SSV om Fällan	N 23° V
»	» Strax S om Sibbemålen	N 15° V
»	» Vid sockengränsen mellan Nyaby och Grimberg	N 12° V
»	» 600 m NO om Nyaby samt SV om samma ställe	N 20° V
»	» N, Ö och NO om Råskog i hållar av granit	N 8—10° V
Askeryd	» S om Skyttlingeback	N 10° V
»	» Ö om samma gårdar	N 15° V
»	» Kullatorp	N 20° V
»	» 400 m NNV om Brokafall	N 15—18° V
»	» I ett flertal hållar VNV om St. Lönhult och Skolh.	N 22° V
»	» Nära vägen 900 m SV om Åsnaryd	N 22° V
»	» Vid vägen söderut från L. Lönhult	N 8—20° V
»	» I ett flertal hållar vid vägen mellan Hagrida och Åsevad	N 18° V—N 3° O
»	» I många hållar runtom Lutarp	N 8—20° V
»	» NV om Björnslätt Ö om landsvägen	N 20° V
»	» Hällarna Ö till NO om Eldstorp	N 8—15° V
»	» 1 200 m Ö om Karstorp	N 13° V
»	» 500 m NO om d:o	N 17° V
»	» SO om Ingevallstorp	N 10—15° V
»	» NV om d:o	N 14° V

L o k a l.		Riktning.
Askeryd	socken: Vid habitationen SO om S:a Silleviks gård	N 10—15° V
»	» NV om N:a Silleviks gård i vägen . . .	N 13—16° V
»	» Vid vägen N om Hulu	N 14° V
»	» 300 m NNV om Hulu	N 8—10° V
»	» N om Börnäs	N 20° V
»	» Vid landsvägen 1 300 m österut från Bordsjö	N—S till N 10—13° V
»	» Vid landsvägen i flera hällar 250—1 000 m österut från Bordsjö	N 10—12° V
»	» Ö om bäcken Ö om Mon, två räffelsystem	N—S och N 10° V
»	» I porfyr Ö om Mon	N—S
»	» 400 m NO om Dumstorp vid vägen . . .	N 8—10° V
»	» Vid N:a stranden av Kunhultsjön och V om Kunhult	N 8—15° V
»	» Vid SV:a stranden av Kunhultsjön . . .	N 15—20° V
»	» Vid Fridhem och NV:a änden av Assjön .	N 10—12° V
Bredestad	» 350 m Ö om Orrarp	N 10° V
»	» 100 m Ö om Orrarp	N—S till N 8—10° V
»	» Ö om Anderstorp	N 10° V
»	» Vid Öija, två räffelsystem	N—S och N 10—12° V
»	» Vägskalet S om Öija och Ö om detta . .	N 8—10° V
»	» 1 km NO om Ebbarp	N 8° V
»	» 700 m OSO om Bredestad kyrka	omkr. N—S
»	» 500 m OSO om d:o	N 2° O
»	» OSO om Fribjörnarp i kvartsit	N 12—15° V
Marbäck	» SV om Berga, möjligen 2 system	N—S till N 10° O
»	» Ö om landsvägen vid Berga	N 5—7° O
»	» 600—700 m SSO om Haga, i diabas . . .	N 2° V
»	» Vid Äng i V:a delen av hällen	N—S till N 5° O
Lommaryd	» Nära ån SV om Hvittaryd	N—S
»	» Vid den lilla vägen SO om Gunnarstorp .	N 8° O
»	» Vid sockengränsen 1 200 m SV om Gunnarstorp	N 8—12° O
»	» Ö från Gunnarstorp, i ett i granit inneslutet porfyrparti	N 4—5° O
»	» I kartkanten i hällar N om föregående .	N 10—12° O
»	» SO om Mattarp	N 30° O

Sammanställes de i ovanstående tabell gjorda räffelobservationerna, framgår det, att landisen i stort sett haft en N—S:lig rörelseriktning inom bladets övre mitt, varifrån räfflorna mer eller mindre regelbundet divergera ut åt bladets sidor, så att de inom bladets Ö:a del hava ett omkring N 10—20° V:ligt förlopp, medan de inom kartområdets V:a del gå i N 10—20° O till NO. Isen synes sålunda hava böjt av åt sidorna om det i S något högre liggande smäländska höglandet. Lokala avvikelser från detta allmänna drag förekomma emellertid här och var, men iakttagelser av detta slag kunna till en del ha sin orsak i, att observationerna gjorts på olämpliga ställen av de ofta rätt branta hållarna, t. ex. på deras starka sidosluttningar eller på snett gående stötsidor etc.

I en del fall hava två, sällan flera skilda räffelsystem iakttagits och antecknats från samma hållar, men det har i regel varit svårt att avgöra, vilken av riktningarna varit den yngre. Ibland har ett mera västligt förlopp syntts övertvåra ett mera nordligt, ibland äro de mera från öster kommande räfflorna de yngre. Tydligt skilda räffelsystem finnas på Ö:a sidan av sjön Nätaren, av vilka ett går i omkring NV, ett annat i NO, varjämte uppträda räfflor i Ö—V, vilka senare möjligen kunna vara bildade av en från V framskridande istunga, såsom fallet är t. ex. vid Landsjön å kartbladet Jönköping; möjligt är även att de till en del ha sjöis-skruvningar att tacka för sin uppkomst.

Jordlagren.

Emedan ingen del av det område, som kartbladet omfattar, i kvartär (glacial eller postglacial) tid legat under havets nivå, äro samtliga jordarter inom bladet bildade supramarint. De kunna sammanfattas på följande sätt:

Glaciala bildningar.

1) *Moränbildningar*, uppkomna genom anhopning eller ackumulation av landisen.

2) *Isälvsbildningar*, avsatta genom isälvarnas verksamhet.

3) *Glaciala issjö- och insjö-bildningar*, avsatta uti eller begränsande glaciala isdämda sjöar och vanliga insjöar.

Postglaciala bildningar.

4) *Mekaniska sediment*: svämgrus, -sand, -lera.

5) *Kemiska sediment*: sjö- och myrmalmer.

6) *Biogena bildningar*: sötvattensgyttja (diatomacégyttja, snäckgyttja) och torv.

Glaciala bildningar.

Moränbildningarna intaga bland jordarterna den största arealen men erbjuda inom det småländska höglandet, då inga skärningar finnas blottade, ofta stora svårigheter att vid fältrekognosceringen avgränsa från isälvsbildningarna. Är moränen därjämte av issjöarna ursköld i ytan och sandig blir saken ännu svårare. Morän-
bildningarna.

På grund av sitt uppkomstsätt böra ju moränerna vara sammansatta av kantigt, icke ursköldt, sorterat material av alla möjliga storleksordningar, från det finaste bergartsmjöl till stora block, och markytan av denna jordart kännetecknas genom sin rikedom på mer eller mindre talrika och i jorden nedsänkta block. — Isälvs materialet är däremot svallat, ursköldt och vanligen väl sorterat samt uppträder oftast i form av ryggar, åsar och kullar av olika former. Teoretiskt och praktiskt taget finnas sålunda stora olikheter mellan de båda jordslagen, men inom det småländska höglandet äro de icke så skarpt avgränsade från varandra.

Försättsfiguren fig. 1 och efterföljande fig. 16, som båda äro fotografier av jordskärningar i N:a delen av Nässjö stad, avse att belysa, huru förhållandena i förevarande hänseende kunna gestalta sig.

De båda figurerna visa skärningar genom morän, som på ytan är relativt fri från block och till ett djup av omkring 1 meter består av ursköldt och oskiktad sand och grus. I den mellersta delen ligger verkligt morängrus, sammansatt av hårt packat mjöligt material, kantiga stenar och block utan spår till sortering. Nertill uppträder åter igen ursköldt

Wiklunds efterträdare, Nässjö, foto.

Fig. 16. Skärning genom på ytan ursköljd morän m. m. från Östra Torggatan i Nässjö stad.

grus och sand, som efter långa sträckor är tydligt sorterat och skiktat samt erinrar om verkligt isälvsgrus. Ofta, och detta i alldeles intill belägna skärningar, har det mellersta lagret av hårt packad morän kilat ut, och isälvsgruset når ända upp till jordytan. Då nu markytan är av liknande beskaffenhet i båda fallen och ingen topografisk skillnad i terrängen förefinnes, är det svårt att med konturer avgränsa

V. Öberg, foto.

Fig. 17. Bild från röjningsarbetena i morän för anläggande av Nässjö stadspark.

de båda jordarterna från varandra. Vid karteringen har det flerstädes yppat sig stora svårigheter i berörda hänseenden såsom, för att nämna några exempel, utefter landsvägen mellan Eksjö och Rosjön samt framför allt inom områdena N och Ö om Anebysjön, där konturerna mellan morän och isälvsavlagringar i brist på upplysande skärningar endast ungefärligen och i stora drag kunnat angivas.

Ovan skildrade förhållanden hos det smäländska höglandets allmännaste jordart, moränen eller alven, dess på ytan ofta ursköljda beskaffenhet och relativa blockfattigdom samt dess nästan omärkliga övergång i ursköljda och skiktade, isälvsgrusartade bildningar äro en av orsakerna till, att stora

arealer kunna bli föremål för odling och åkerbruk. Att det dock ibland kan vara svårt att få brukbar jord inom småländska högländets moränterränger, därpå lämnar förestående bild från röjningsarbetena för åstadkommande av Nässjö stadspark ett talande vittnesbörd. Moränens blockrikedom är här överbärande stor.

Så gott sig göra låtit hava de större områdena för i ytan ursköld morän markerats å kartan, liksom därstädes utsatts några anmärkningsvärdare förekomster av *blocksamlingar* (såsom i närheten av Svartån mellan Aneby station och Stalpet samt vid Mölarp i Flisby socken).

Ändmoräner
o. drumlins.

Moränens blockrikedom är som vanligt större vid de ändmoränliknande bildningar eller *ändmoräner*, som anmärkts från trakten SO om Redeby i Askeryd socken och V om Hamnarydsjön, samt understundom även på ryggen av radialmoräner eller *drumlins*. Såsom det senare slaget moräner äro de att anse, som förekomma SO om Brokofall i Askeryd socken.

Ändmoränerna beteckna iskantens läge vid olika skeden av isens tillbakaryckande, men de äro inom förevarande kartområde, som ligger helt och hållet över den marina gränsen, icke så strängformiga, utpräglade och tydliga som inom sådana områden, vilka varit betäckta av havet. De olika stadierna av iskantens belägenhet markeras inom bladet bättre genom förekomsten av randåsartade bildningar (se nedan). Dock kan man flerstädes i det sätt, på vilket de yngre sedimenten (issjösand, -lera och mossar) begränsas såväl mot varandra som mot moränerna och isälvsbildningarna få en antydning om iskantens förlopp. Moränen har nämligen ofta en svagt undulerande yta, och på sådana ställen, där marken lutar svagt och yngre sediment uppträda i sänkan, skjuta de olika bildningarna tungformigt in i varandra, såsom exempelvis på Ö:a och V:a sidan av mossen S om sjön Hyllen vid Svartån i bladets N:a del, vidare mellan Mölarp och Torrsjö i Flisby socken m. fl. st. I mindre skala upprepas samma förhållande i det sätt, på vilket issjöleran uppträder vid Sy-

reda tegelbruk, där leran ofta ligger som i Ö—V utdragna strängar, täckande fördjupningar mellan de låga morän- tungorna.

Allt efter som det finare materialet i moränen utgöres av finare sand och mo eller lera (respektive märgel) skiljer man mellan *morängrus* och *moränlera* (-märgel). Å bladet Eksjö äro moränerna i regel utbildade såsom morängrus, men understundom förefinnes lerigt material fläckvis inblandat och då vanligtvis i samband med uppträdande av bergarter från Östergötlands kambrisk-siluriska område, i närvaron av vilka bergarter man har att söka orsaken till ler- (och kalk)- halten. Moränleran reagerar vanligen något för utspädd salt- syra, och detta är huvudsakligen fallet intill inneslutna stycken av kalkstenar och märglar. Denna kalkhalt växlar därför i hög grad på närbelägna punkter i de förefintliga skärningarna och torde i generalprov av jordarten ingenstädes överstiga ett par procent.

Morängrus,
-lera
(-märgel).

Lerhaltigt morängrus har iakttagits flerstädes i trakterna Ö och NO om sjön Nätaren, t. ex. NV om Sund, SV om Holkenstorp, S om Kulebo och vid Julsbolet, utan att man likväl där kan kartera jordarten som moränlera (-märgel). Inom bladets Ö:a del däremot har moränleran emellertid fläckvis mera sammanhängande utbredning, så att mindre områden kunnat betecknas såsom sådan å kartan. Detta är förhållandet vid Askeryd säteri, vid Redeby, Skifverstad, Bänarp och strax N om det senare stället samt Ö och SO om Eksjö stad.

Främmande block. Av de bergarter, som landisen fört med sig vid sitt framskridande över de N om bladområdet belägna trakterna, äro de nyssnämnda kambrisk-siluriska bergarterna från Östergötland de anmärkningsvärdaste, emedan de tillfört området lerigt och kalkhaltigt material i en om ock ringa skala. Indirekt torde sålunda de i det följande beskrivna snäckgyttjorna ha nyssnämnda omständighet att tacka för sitt uppträdande inom området.

Främmande
block.

En granskning av de såsom flyttblock i moränen eller andra jordarter funna kambrisk-siluriska bergarterna ger vid handen, att flertalet av Östgöta-lagerseriens olika fossilnivåer här finnas representerade. Av *underkambriska sandstenar* hava sålunda anträffats såväl kalkhaltiga som kvartsitiska samt mera lösare typer av olika färger (vita, gul- och grönaktiga), delvis med glaukonitkorn, ibland svartfläckiga av manganrika partier, vidare finnas allmänt *alunskiffer* och *orsten*, *glaukonitkalkstenar* och *ortocerkalkstenar* med *Ortoceratiter* och *Megalaspis* samt yngre bergarter, bland vilka må nämnas en *oolitisk kalksten*, vars nivå dock ej kunnat bestämmas.

Anmärkningsvärt är, att vid landsvägen Ö om Svartån och Aneby station samt vid Sunneränga påträffats smärre block av *flinta*, på det förra stället flera stycken. Dr. A. H. WESTERGÅRD har haft vänligheten att bestämma några av de i orstensbollarna funna fossilen och därvid kunnat identifiera *Agnostus laevigatus* DALM. i ett 400 m. N om Askeryd säteri taget block, *Agnostus pisiformis* L i hemförda stycken av såväl orsten som alunskiffer från en kanalskärning N om Broddarp i Eksjö socken samt *Sphaerophthalmus flagellifer* ANG. i ett annat orstensblock från samma skärning samt pygidier och lösa kinder av *Eurycare*(?) eller *Ctenopyge*(?) från ett orstensblock, taget i en gruskulle nära N. Sunneränga.

Av postarkäiska bergartsblock, som funnits vid fältarbetena, förtjänar framhållas, att NO om Limmene vid de s. k. »Blå grindarne» hittats ett block av *diabaskonglomerat*, tydande på att denna bergart finnes anstående längre norrut. Av urbergsbergarterna hava inga ledblock anträffats, som varit av betydelse för bedömandet av isens rörelseriktning.

Submorän
sand.

Vid grävning av potatisgravar vid Knutstorps herrgård i Flisby socken påträffades under ett 1 1/2 meter mäktigt lager av typiskt morängrus ett 1/2 meter + mäktigt lager av väl skiktad, fin sand, som till skillnad från sanden i isälvsbildningarna var fri från mer eller mindre rundade stenar och gruskorn. Då det kunde tänkas, att man här kunde

finna mikroskopiska lämningar av organismer, har densamma blivit slammad och undersökt, dock med negativt resultat.

Isälvs- och issjöbildningar. Dräneringsförhållandena och vattensystemen vid tiden för landisens avsmältning och tillbakaryckande från N:a delen av det småländska höglandet hava varit helt annorlunda än nu och av växlande beskaffenhet allt efter de olika skedena i isens avsmältning. Detta framgår redan vid en flyktig blick på kartan av utbredningen och beskaffenheten av de sediment, som avsatts i de dåtida vattensystemen, isälvarna och issjöarna. Det skulle kräva ett särskilt härfå inriktat studium, ett vidlyftigt arbete och lång tid att i detalj lära känna vattensystemens förlopp och de förändringar, som dessa undergått allt efter isens småningom skeende tillbakagång, och ett sådant arbete har naturligt nog icke kunnat ske vid områdets kartering.

De geologiska kartorna med åtföljande beskrivning avse ju endast att giva översiktliga framställningar av respektive områdets geologi och de olika berg- och jordarternas fördelning och beskaffenhet, icke att lämna teoretiskt uttömmande redogörelser och förklaringar över deras tillkomst och bildningsätt, vilket måste förbehållas åt särskilda specialundersökningar. Detta gäller framför allt isälvarnas och issjöarnas efter hand skeende förändringar i avlopp, läge och utsträckning, iskantens förlopp vid olika stadier m. m., rörande vilka frågor man under den allra senaste tiden, huvudsakligen genom professor G. DE GEERS arbeten, fått ett väsentligt nytt grepp och nya möjligheter att teoretiskt utforska, än vad förhållandet var vid tiden för kartbladets geologiska kartering.

Vid fältarbetena hava visserligen en del spridda observationer i berörda hänseende gjorts, men för en mera sammanfattande och modern redogörelse äro de att anse såsom otillfredsställande. Med ledning av de data, som nu förefinnas, kunna därför hithörande avlagringar behandlas ganska kortfattat.

Isälvsbildningarna bilda än rullstens- eller sandåsar och -kullar, än mer eller mindre plana fält av rullstensgrus och

Isälvsbildningar.

-sand, som avsatt sig vid isälvarnas mynningar såsom rand-platåer eller utgörande dalfyllningar, helt eller delvis utfyllande de gamla issjöarna i närheten av älvarnas mynningar, än äro de slutligen utbildade såsom tväråsar eller -ryggar av rullstensgrus framför iskanten. Dessa senare utbildningsformer bilda övergång till och kunna ofta med lika stort skäl hänföras under rubriken issjöbildningar, emedan de mestadels äro avhängiga av de forna issjöarnas utsträckning och gränser och endast med hänsyn till, att materialet i desamma är grövre och har en något avvikande lagring skilja sig från de verkliga issjösedimenten.

Materialet i isälvsbildningarna på det småländska högländet sammansättes vanligen av mindre väl ursköljt sand och grus, ofta dåligt skiktat och vanligtvis i oregelbundet och diskordant liggande lager. Det är ofta uppblandat med, inlagrat i eller täckt av verkligt morängrus, angivande att isen en eller flera gånger framskridit över redan avsatta isälvsavlagringar, och svårigheten att med ledning av markytans beskaffenhet och utseende med konturer å kartan avgränsa de båda bildningarna från varandra har förut blivit framhållet (sid. 54). Härtill bidrager också den omständigheten, att där skärningar förefinnas, det ofta visat sig, att rullstensgruset är betäckt av större eller mindre partier av bildningar, som måste tolkas såsom ytmoräner.

Främmande
block.

Såsom framgår av de på ett flertal ställen företagna blockräkningarna i rullstensgruset sammansättes detta till övervägande del av urbergarter från trakterna norrut. Ingenstädes hava så utmärkande typer av dessa anträffats, att man noggrant kan angiva deras klyftort. Kambrisk-siluriska bergarter från Östergötlands-området förekomma sällan i så stort antal, att de bilda 1 % av de räknade rullstenarna. Allmännast synas de underkambriska sandstenarna vara. Emellertid må nämnas, att Dr. V. ÖBERG i trakten S om Brevik, sannolikt inom Eksjö sockens område, funnit kalkhaltigt rullstensgrus (Jönk. läns hushålln. sällsk. Handl. och Tidskrift år 1903, sid. 63 och följ.). En analys av sand-

jord från Kulla i N:a Solberga socken från fält, där länets fältförsök utförts och beläget i närheten av nyssnämnda förekomst, har visat ringa kalkhalt och givit följande resultat (se samma publikation för år 1912, sid. 493—494):

L o k a l.	Beräknat på vattenfritt prov.					
	Föraskat prov.		Utlöst efter 1 timmes behandling i vattenbadvärme med 18 % salt-syra.			
	Mineralbeståndsdelar.	Organiska ämnen.	Kali.	Fosforsyra.	Kalk.	Järn- och aluminiumoxider.
	%	%	%	%	%	%
Kulla i N:a Solberga socken	92.11	7.89	0.06	0.06	0.16	4.29

Bland de sandstenar, som vid blockundersökningarna anträffats i rullstensgruset, förefalla en del vara att hänföra till Visingsöserien. Sådana hypotetiska Visingsö-sandstenar hava funnits på flera ställen t. ex. i en liten skärning V om Skifverstad i Eksjö socken, där de bilda ett anmärkningsvärt antal, flera procent, av de räknade blocken.

Vilken stor areal isälvs- eller rullstensgrusbildningarna intaga å bladet Eksjö framgår av en blick på kartan. Å densamma har även så gott sig göra låtit markerats grusets ytformer, i synnerhet där det uppträder i form av åsar eller ryggar. Detta har likväl icke kunnat konsekvent genomföras, särskilt hava svårigheter yppat sig inom områden, där kullar, fält och åsar omväxla med varandra. För sådana oregelbundet kuperade rullstenslandskap har kartskalan visat sig vara för liten för att ernå åskådlighet, och då detta förhållande äger rum inom de flesta å kartan utsatta områdena av isälvsbildningar, kan man dock icke (utan att samtidigt hänvisa till särskilt för ändamålet upprättade specialkartor) närmare redogöra för eller beskriva förhållandena inom de olika, ofta kommunicerande »isälvs-stråken», utan hänvisas till vad som kan avläsas av den tryckta kartan. Området

Ytformer.

Ö om Breviks hållplats (V om Fällebo och norrut härifrån) är t. ex. ett dylikt kuperat rullstenslandskap, och endast *detta* område skulle taga lång tid i anspråk att i detalj kartera och studera.

Ett av kartans isälvsområden är emellertid av så egenartad beskaffenhet, att det må med några ord närmare be-

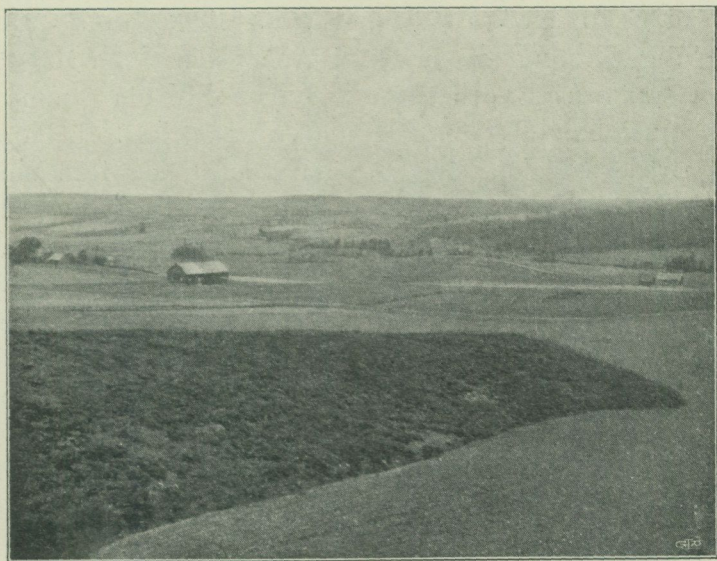
Förf. foto 1905.

Fig. 18. Genomskärning av en högt upp på dalsidan belägen tvärs. Från Bredestaddalen vid landsvägskrökningen V om Bredestad kyrka, som synes i dalbotten.

skrivs, nämligen området inom Bredestaddalen. Inom detta
 Randterrass. områdes SV:a del förekommer en väl utbildad *randterrass*, som i ytan består av fin sand med enstaka runda stenar, medan rullstensgrus uppträder djupare ned i skärningen vid den distala ändan. Randterrassens proximala yta ligger enligt spegelavvägning 18.5 m. över Knutstorpssjön eller 231.6 m. ö. h., medan dess allmänna yta ligger på en höjd av omkring 232.3 m. ö. h. Norrut blir trakten så småningom mera kuperad.

Randåsar. Mellersta och norra delen av isälvsbildningarna i Bredestaddalgången karakteriseras av en i dalgångens botten gå-

ende rullstensås, som särskilt i områdets norra del är tydligt framträdande och kunnat markeras å kartan, samt av vinkelrätt mot denna från dalgångens sidor nedskjutande avlånga, ofta med terrasshak försedda åsar eller ryggar med rundade ytformer. Ett genomsnitt av en sådan rygg, visande dess runda överyta och sammansättning av rullstensgrus,

Förf. foto 1905.

Fig. 19. Nedre ändan av en i Bredestaddalgången gående tvärs, sedd snett ovanifrån mot distala kanten, N om landsvägen Aneby—Bredestad.

synes å fig. 18. Nästa fig. 19 åskådliggör en sådan tvärryggs utseende sedd ovanifrån.

Av sådana tvärryggar, vilka måste anses såsom tväråsar och markera olika stadier i isens tillbakaryckande inom denna dalgång, finnas nu en otalig massa, och de ligga så tätt, att ett försök att utlägga dem, som gjordes inom norra delen av dalgången, ej kunde fullföljas, emedan det skulle taga allt för lång tid och göras i en mera detaljerad skala (varvid även de å desamma förekommande terrasshaken, som tydligtvis utmärka olika issjöstadier vid skilda tider för isens tillbakagång, borde hava avvägt och närmare studerats).

En och annan av de nordligaste tväråsarna på V:a sidan av Bredestaddalgången fortsätter upp på toppen av höjdkammen mellan nämnda dalgång och Svartådalen vid Anebysjön. Man kan även spåra randåsarna på sidorna av sistnämnda dal dels i form av med stora block betäckta små tvärställda sandryggar, t. ex. V om landsvägen strax norr om Røjstugan N om Aneby gård, dels såsom runda kullar av sand, som med vissa mellanrum ligga efter varandra i N—S:lig riktning, såsom Ö om Anebysjön V om Målesänna samt i trakterna N och S om Oxhagen NV om samma sjö.

Ett annat område, som i miniatyr avspeglar förhållandena inom Bredestaddalen, är det, som sträcker sig från mossen Ö om Torrsjö och söderut förbi Råstorp i Flisby socken. Även här går en ås av rullstensgrus i dalens botten, utmärkande isälvens förlopp, och på (företrädesvis V:a) sidan av denna ligga tvärgående kullar, här likväl till huvudsaklig del betäckta av issjösand, men i de om uttorkade bäckfåror Erinrande sänkorna mellan dessa sticka grus- och moränblock upp. Dessa randbildningar äro liksom de förut nämnda försedda med inskärningar eller »hak» på sina mot dalbotten sluttande ytor. Enligt av förf. utförda spegelavvägningar ligger sandplatån vid Råstorp eller issjösandens översta oskarpt markerade gräns mot morängruset på en höjd av omkring 234.0 m. ö. h. De under densamma å randåsarna förefintliga terrasshaken hava befunnits ligga på följande höjder över havsytan: 231.0 m., 224.5 m. och 218.0 m. Med stor sannolikhet beteckna dessa siffror olika stadier av issjöytan vid tiden för isens tillbakaryckande från området i fråga.

Även inom andra än de nyss nämnda dalgångarna äro randåsar funna. Mossen vid Askeryd kyrka avskäres sålunda nästan fullständigt av en tvärställd, tydlig ås av rullstensgrusmaterial, en annan är iakttagen V om Hamnarydsjön och mindre väl utbildade hava antecknats från andra isälvsstråk.

Plana isälvs-
bildningar.

Utom genom randplatåer och terrasshak å de i dalgångarna nedskjutande randåsbildningarna kan man få ett, om ock ungefärligt, mått på vattenståndet i de vid olika tider

förefintliga issjöarna genom att avväga ytan på jämna, av huvudsakligen rullstensgrus och -sand bestående *plan* eller *fält*, som ju äro att betrakta som mer eller mindre fullständiga utfyllningar av issjöar. Ett av de mest bekanta, av isälvsbildningar uppbyggda planen på bladet är exercisplatsen Ränneslätt vid Eksjö, vars nära nog jämna yta ligger på en höjd över havet av omkring 215 m. På nästan samma höjd över havet ligga några »plan» i SÖ:a karthörnet S och SV om sjön Trehörningen, enligt barometeravvägningar respektive över 215 och nära 220 m. ö. h. — NNO om Eksjö, såsom vid Espelund och Ö—NO om Slättna, ligga de plana rullstensfälten även omkring eller något över 220 m. ö. h.

Längre norrut, vid Rosjön, har en jämn sandslätt avvägts och befunnits ligga 240.5 m. ö. h., under det att för en annan vid Bälaryds kyrka erhållits siffran 239 m. ö. h.

Inom bladets V:a del, vid Nätaren, Esperyd och ned mot Nässjö ligga de plana rullstensfältens ytor betydligt högre, bortåt 300 m. ö. h.

Issjöbildningarna eller issjöarnas egentliga avlagringar bestå nästan uteslutande av issjösand och issjölera (-märgel). Endast å ett par ställen hava iakttagits grusvallar, som måste tolkas såsom *issjöstrandvallar*. Vid landsvägen NV om Högaskog i Eksjö socken är en sådan vall avvägd och ligger på en höjd av 233.1 m. ö. h. Även vid landsvägen Ö om Aneby gård hava påträffats i NV gående strandvallar på en höjd över havet av cirka 240 m.

Issjöterrasser
och -strand-
vallar.

För att lära känna vattenståndet i respektive issjöar kan man emellertid också betjäna sig av bestämningar av höjden över havet på de i det föregående (sid. 63—65) i samband med beskrivningen av randåsarna omnämnda *issjöterrass-haken*, vidare genom att avväga ytan på randterrasser och andra plana isälvsbildningar samt genom att fastställa sedimentationsgränserna, men genom det senare slaget av bestämningar erhålles oftast för låga värden.

Issjösanden är fin och jämnkornig, stundom väl skiktad i horisontellt liggande lager samt till färgen oftast gul eller

Issjösand.

rödgul. Ibland och i närheten av issjöleran är den lerblandad och varvigt skiktad av mera sandiga och finare, leriga lager, t. ex. vid landsvägen och vägen vid Kristineberg i Bredestad socken. Den bildar ett mer eller mindre tunt täcke på underliggande morän- och isälvsbildningar, avtecknande dessas ytformer, men har understundom avsatt sig såsom över kringliggande marker sig höjande kullar, som antagligen uppkommit vid mynningen av i issjöarna utfallande smärre bäckar.

Issjösandens uppträder fläckvis över större delen av bladet, ett större sådant område finnes vid Nordsjön i Lommaryd socken, men är huvudsakligen bunden vid Bredestad—Flisbydalgången och Svartådalen samt de till den senare stötande dalgångarna, huvudsakligen den, som kommer från Bälaryd. Inom det sistnämnda området täckes den på ytan inom översilningsmarkerna här och var av ett par dm. tjockt lager av gulockra.

Issjölera.

Issjöleran (-margeln) är likaledes funnen fläckvis eller såsom små på kartan knappast utläggbara partier flerstädes över hela bladområdet och ofta anträffad vid borringar i botten på en del mossar. Av sådana *smärre förekomster* må nämnas området på båda sidorna om järnvägen NV om Nässjö (N om N:a Målens gårdar), i och vid den mellan Elmeshultsjön och Flisbysjön rinnande bäcken, vid Bänarp i Eksjö socken etc. — De *större förekomsterna* äro uteslutande bundna vid Bredestad—Flisbydalgången och vid Svartådalen (från trakten av Anneberg i S till Stalpet i N).

Issjöleran är i sina övre delar vanligtvis nästan fullkomligt oskiktad och fri från (urlakad på) kalciumkarbonat, men blir på större djup tydligt varvig och fräser redan 1—2 meter under ytan för utspädd saltsyra samt kan på större djup hålla omkring 5—7 % kalciumkarbonat. Till färgen är den vanligtvis grå, stundom gulaktig till rödlätt, sällan nästan rent vit som »fönsterkitt». Dess mäktighet har vid Syreda tegelbruk observerats vara högst 4 meter, vid Anneberg endast vid pass 2 meter, men synes fläckvis Ö om Bredestad kyrka kunna nå en rätt betydlig mäktighet, då

Tabell öfver analyser å issjölera (-märgel) från bladet Eksjö.

	1. Sýreda tegelbruk, Flisby socken. (² Slammad lera, ³) (² Slammad lera, ³)	2. Samma lokal som 1. (² Slammad lera ³ från 1—2 meters djup.)	%	
			3. Bredestad tegelbruks lertag, Bredestad socken. (³ Varvig märgel. ³)	4. Lera, belägen under Naskarpsmossen, S om Anebynsjön i Flisby socken.
Olöst i klorvätesyra (eg. v. 1.12)	83.15	71.73	—	—
Löslig kiselsyra		11.38	—	—
Lerjord	5.47	5.34	—	—
Järnoxid	0.20	0.43	—	—
Järnoxidul	3.70	3.70	—	—
Kalk	1.07	1.12	—	2.12
Kalciumkarbonat	—	—	7.858	—
Magnesia	0.98	0.87	—	—
Magnesiumkarbonat	—	—	0.862	—
Kali	0.65	0.65	—	0.58
Natron	0.02	0.02	—	—
Svavelsyra	0.17	0.17	—	—
Fosforsyra	0.214	0.214	—	—
Org. ämnen och kem. bundet vatten	4.84	4.70	—	—
Summa	100.464	100.324	—	—

Analyserna 1—3 äro utförda å Sveriges Geologiska Undersöknings laboratorium, N:o 1—2 av Dr. H. SANTESSON, N:o 3 av Dr. ORTO FRIES. Beträffande analysen N:o 2 se även M. STOLPE: Meddelanden om brända leror, lämpliga för prydnadsändamål. (Geol. Fören. Förh. Bd. VIII (1886). Sid. 93—94.) Analysen N:o 4 är utförd vid Jönköpings kemiska station (se Jönk. läns hushålln.-sällskaps handl. och tidskr. år 1897. Sid. 80.)

den ej har kunnat genomborras med en 4 meter lång borrh. Ibland håller den spridda drivisblock.

Issjöleran har flerstädes fått användning för tegeltillverkning och tillgodogöres även för erhållande av murlera (se i det följande under rubriken: Om jordarternas tillgodogörande för industriella och andra ändamål).

Lerans kemiska sammansättning framgår av tabellen här ovan samt av analyserna sid. 81.

Postglaciala bildningar.

Mekaniska sediment.

Svämbildning-
gar.

Svämbildningar uppträda i botten på en del mossar och invid en del av bladets vattensystem samt tillhöra två olika nivåer. Dels ligga de i botten på gamla, i postglacial tid igenväxta bäcken och försumpningar, varest de, såsom be- täckta av yngre bildningar, snäckgyttja och torvdy, icke kun- nat utsättas å kartan, dels äro de av yngre datum och hava genom i senare tid företagna utdikningar av sjöar och regle- ringar av vattendrag blivit blottade å därvid torrlagda områden.

Svämlera.

Det förra slaget av svämbildningar har iakttagits flerstädes inom Ö:a delen av Eksjöbladet. Vanligtvis äro de utbildade såsom gråa, gråblåa eller (av inblandade växtlämningar och organismer) mörkfärgade, stundom gråsvarta *svämleor*, »feta som smör». Deras mäktighet är i regel obetydlig, omkring 1 till 2 dm. Svämleor av detta slag hava antecknats från Askeryds socken: i mossarna NO om Börnäs och i trakten av Askeryds säteri, på båda ställena belägna under ett vid pass 1 m. mäktigt lager av torvdy; i Bredestads socken: under 1 m. torv i lerfältet SO om Ebbarp; i Eksjö socken: i en odlad mosse nära Uddevalla under snäckgyttja och torv med en sammanlagd mäktighet av 1.15 m. samt i kanterna av mossen SV om Skifverstad, här på ett djup av 0.3—0.5 meter under torvdy och delvis bildande tunna lager i denna. På sistnämnda förekomst är svämleoran svartgrå till färgen och innehåller, enligt en bestämning av Dr. ROB. MAUZELIUS:

Fuktighet	12.4 %
Glödgningsförlust	18.8 »
Aska	68.2 »
	<hr/>
	Summa 99.4 %

Den mäktigaste svämleoran inom bladområdet har anträffats i V:a (närmast rullstensåsen belägna) delen av den SO om Eksjö stad utlagda mossen. Enligt företagna borrhningar

bildar den här ett lager av 2—4 meters tjocklek och täckes av omkring $\frac{1}{2}$ m. torv.

Genom en, enligt uppgift mellan åren 1843—1848 företagen sänkning av sjöarna inom Svartåns vattensystem Sänkta sjöar och reglerade vattensystem. hava yngre svämbildningar blottats, varvid (förutom diatomacégyttja) rätt beaktansvärda områden av *svämsand och -grus* Svämsand och -grus. torrlagts och kunnat utsättas å kartan.

De gamla sjöarnas strandlinjer markeras efter långa sträckor, stundom nästan runt om sjöarna, av ofta meterhöga blockvallar, *strand-* (eller av sjöis hopskjutna) *barrikader*, Strandbarrikader. vilkas mot sjöarna riktade fot (det s. k. haket) utmärker den gamla sjögränsen. Genom avvägning av denna får man reda på, huru mycket sjöarna blivit sänkta. I Knutstorps-sjöns NV:a ände ligger den gamla strandlinjen 1.58 m. över nuvarande vattenstånd, enligt en NV om Flisby prästgård företagen avvägning har Flisbysjön sänkts 2.66 m. och foten av strandbarrikaden vid Anebysjön har vid järnvägen vid Rya befunnits ligga 2.50 m. över nutida sjöytan.

Svämsanden är till färgen gul- eller rödaktig, stundom något grusblandad, ibland, där issjölera bildar underlaget (såsom S om Aneby station), även mer eller mindre lerblandad, samt vanligtvis mycket otydligt skiktad eller oskiktad. Dess halt av organiska lämningar är mindre framträdande än i den förut omnämnda svämmleran men växlar rätt mycket på olika ställen.

Även Rosjön har, omkring år 1885, blivit sänkt, enligt avvägning vid sjöns S:a ände vid pass 1.5 m. De vid denna sänkning mellan den gamla och nya strandlinjen torrlagda bildningarna hava i ytan en beskaffenhet, som tyder på en förändring och omlagring, utan att man dock här kan kartera och karaktärisera dem som verkliga svämbildningar. Det genom denna reglering vattenbefriade området »har en areal i ar och hektar av 102.79» (Jönk. läns Hushållningssällskaps Handlingar och Tidskrift 1888, sid. 122).

Kemiska sediment.

Sjömalm. *Sjömalm* i form av till 2 cm. långa, oftast äggrunda, av mangan svartfärgade smärre bollar anträffas enligt i trakten lämnade samstämmiga uppgifter ganska allmänt på botten av Anebysjön, och prover härifrån hava hemförts. Tillgångarna på denna malm och dess utbredning på sjöns botten hava emellertid icke blivit närmare undersökta. — Sjömalm synes dessutom finnas på botten av även andra av sjöarna på bladet. Så kan man flerstädes vid den nuvarande strandlinjen av Flisbysjön, t. ex. SSO om Syreda, plocka ganska mycket sådan, närmast om s. k. penningmalm erinrande sjömalm i form av genom vågsvallet uppkastade och anrikade, mer eller mindre platta, ofta centimeterlånga, rundade korn.

Myrmalm. *Myrmalm* i stundom decimeterlånga, större stycken anträffas fläckvis avsatt utefter den Ö om Gransäng i Barkeryd socken framflytande grenen av Huskvarnaån, rikligast i närheten av de små mossarna och försumpningarna omkring denna. Vid den SO om Solberga station rinnande bäcken äger även avsättning av myrmalm rum, och en i densamma uppstickande fast berghäll är överdragen med en tunn skorpa härav.

Järnockra. Samma beteckning å kartan som sjö- och myrmalmerna hava de avsättningar av *röd och gul järnockra* erhållit, som uppträda i sand- och grusområdet vid Nygård i Flisby socken. Denna bildning ligger såsom ett oregelbundet (i regel omkring 0.2 m.) mäktigt lager å svart, stundom pappersartat lagrad, gyttjeartad torvdy av en likaledes växlande mäktighet allt efter underlagrets topografi. Hela lagerföljden bildar botten i en erosionsdal av till synes äldre datum, och järnockran avsattes från översilande järnhaltigt vatten. Sanden på sluttningarna mot dalen är fläckvis starkt bemängd med järnockra, och det genom sanden framsipprande vattnet är betäckt med en järnoxidhinna, medan egendomligt nog en i närheten befintlig källas vatten icke har någon bläcksmak. Järnockran uppträder ställvis även *under* den svarta dyjorden, vilken sistnämnda vid den närbelägna Knuts- torps gård tillgodogöres i blandning med komposten.

Ett mycket tunt lager gulockra har dessutom anträffats i den lilla mossen strax Ö om Eksjö stad (S om Hunsnäsa-sjöns Ö:a del), liggande på gränsen mellan torvdy och den av denna pålagrade snäckgyttjan eller på ett djup av omkring 0.5 meter under markytan. (Jmfr även sid. 66.)

Biogena bildningar.

Diatomacé-gyttja. Genom Svartåns sänkning hava några smärre områden av infusoriejord eller diatomacé-gyttja blivit torrlagda, nämligen dels V om åns inflöde i Vesseldasjön, dels i närheten av åns krökning NO om Johannesberg och dels slutligen vid Orreda V om åns utlopp ur Flisbysjön. Det sistnämnda är det största och har en areal av omkring 35 000 kvm.

Diatomacé-gyttja.

Diatomacé-gyttjan eller, som den även kallas, kiselguren är en lätt, gråfärgad jordart, som till väsentlig del sammansättes av mikroskopiskt små, sirligt ornerade skal av kiselorganismer, diatomacéer, och spongienålar och är mer eller mindre bemängd med insvämmade växtlämningar. Å samtliga de angivna förekomsterna har den en ringa mäktighet, omkring 1—2 dm. och är för det mesta belägen å torv.

Å prov hemfört från fyndigheterna vid Orreda har Dr. ROB. MAUZELIUS gjort följande bestämningar:

Aska	68.8 %
Fuktighet	7.6 »
Organiska ämnen och vatten	23.6 »
	Summa 100.0 %

Dess volymvikt i oglödgat prov befanns vara 0.7, d. v. s. en kubikcentimeter väger 0.7 gram.

Snäckgyttjan är en till färgen grå till gråvit jordart och innehåller ymnigt med skallämningar av sötvattensmollusker, som förläna gyttjan en hög halt av kolsyrad kalk, varför den kan användas såsom jordförbättringsmedel. Snäckgyttjan bildar underlaget för en del torvmossar och är liksom moränleran endast anträffad inom bladets Ö:a del samt på de i tab. å sidan 74 angivna 6 ställena. En tabell över de viktigaste i snäckgyttjan ingående organismerna återfinnas å följ. sidor.

Snäckgyttja.

Förteckning över de i Eksjö-bladets snäckgyttjor funna fossilen.

Molluskerna hava blivit bestämda av Dr. NILS HJ. ODHNER, övriga fossil av Prof. G. LAGERHEIM.

(De inom klammer satta siffrorna beteckna antalet funna bestämbara exemplar (a = allmän) i de omkr. kbdm-stora proven.)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	6.	8.	9.
<i>Mollusker:</i>									
<i>Aphipeplea glutinosa</i>	—	—	—	+ (1)	—	—	—	—	—
<i>Limnæa stagnalis</i>	—	+ (1)	—	—	—	—	—	—	—
» <i>lagotis</i>	+ (6)	+ (a)	+ (a)	—	—	—	—	+	—
» <i>ovata</i>	—	+ (1)	—	—	—	—	—	+	—
» <i>truncatula</i>	—	+ (1)	—	—	—	—	—	—	—
» <i>peregra</i>	+ (4)	—	—	—	—	+ (6)	+ (1)	—	—
<i>Planorbis arcticus</i>	—	+ (4)	—	—	—	—	—	+	+ (4)
» <i>strömi</i>	—	+ (3)	—	—	+ (7)	+ (3)	—	—	—
» <i>nautilus</i>	—	+ (1)	—	—	—	—	—	+	+ (1)
<i>Valvata piscinalis</i>	—	—	—	—	—	+ (3)	+ (1)	—	—
<i>Sphærium corneum</i>	+ (2)	—	+ (3)	+ (a)	—	+ (2)	—	—	+
<i>Pisidium lilljeborgi</i>	+ (4)	+ (a)	+ (1)	—	—	—	—	—	—
» <i>milium</i>	—	+ (3)	+ (1)	+ (1)	—	+ (1)	+ (1)	—	+ (2)
» <i>nitidum</i>	—	+ (a)	+ (a)	—	+ (a)	+ (5)	+ (a)	—	+ (a)
» <i>pusillum</i>	—	+ (4)	+ (5)	+ (a)	+ (a)	+ (1)	+	+	+ (4)
» <i>pulchellum</i>	—	—	—	+ (1)	—	—	+	—	—
» <i>hibernicum</i>	—	—	—	+	—	↑	—	—	↑
<i>Insekter: Skalbaggingar</i>	—	—	—	↑	—	—	+	—	—
<i>Spongier: Spongilla sp.</i>	—	—	+	—	—	—	—	—	—

Torvbildningar och försumpade marker äro relativt jämnt fördelade över kartbladsområdet, dock något rikligare företrädda och av större omfång inom bladets V:a del.

I enlighet med vad bruket av gammalt varit vid Sveriges Geologiska Undersökning har vid karteringen av hithörande bildningar å kartan utskilts två huvudslag, nämligen:

Mosstorv eller i regel oförmultnad *Sphagnum*- eller vitmossetorv, och

Torvdy, under vilken benämning hänförts de ofta stubbförande, mera förmultnade torvslagen, såsom äldre *Sphagnum*-torv, kärrtorv, skogstorv och svämtorv etc.

På anmodan av Jönköpings läns hushållningssällskap och dåvarande chefen för Sveriges Geologiska Undersökning, Prof. O. TORELL, påbörjades redan år 1882 av Dr. TH. PALMBERG en närmare undersökning av länets torvmossar och sankmarker. De flesta av de inom bladet Eksjö liggande torvmossarna undersöktes under åren 1888—89, och för resultatet av dessa redogöres i tab. sid. 97—107.

En del för odling lämpliga torvdyarealer hava länge varit utdikade och lagda under plogen samt hava då vid förständig gödsling visat sig lämna goda skördar, men först på sista tiden hava å bladet belägna torvmossar blivit föremål för bearbetning till *torvströ*, *torvmull* och *bränntorv*. Fullständiga torvmosseundersökningar med hänsyn till torvens tillgodogörande för nämnda ändamål hava flerstades blivit utförda, såsom över den s. k. Kråkebergsmossen, belägen cirka 700 m. SSV om Slättåkra, Ö om sjön därstädes och tillhörande Eksjö stad (av T. OLBERS år 1903), över en Nässjö—Oskarshamns järnväg tillhörande mosse vid Ormaryd station (av T. OLBERS år 1903), över Naskarps mosse S om Aneby-sjön i Flisby socken (av ERNST WALLGREN år 1907), över den s. k. Skifverstad-mossen, belägen omkring 2.5 km. N om Eksjö stad och bearbetad av Eksjö torvströfabrik m. fl. De två sistnämnda utnyttjas fortfarande för nämnda tillverkning (se sid. 83 och 84), dessutom tillgodogöras enligt uppgift

även några mossar för Sunds glasbruks räkning NO om S:a delen av sjön Nätaren.

Fem undersökta prov av mossjord från blodområdet hålla enligt bestämningar, utförda vid Jönköpings kemiska station följande beståndsdelar:

Härkomst. ¹	Den vid 100° torkade finjorden innehåller:											
	Organiska ämnen.	Järnoxid och lerjord.	Kalk.	Kali.	Fosforsyra.	Svavelsyra.	Gödningens-förlust.	Kolsyrad kalk.	Kolsyrad talk.	Olösst och ej bestända ämnen.	Summa.	Kväve.
1. Mossjord från Träslända, Nässjö socken	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	96.56	0.73	0.71	0.075	0.14	0.21	—	—	—	1.575	100	1.32
2. D:o d:o	97.15	0.57	0.48	0.06	0.08	0.24	—	—	—	1.42	100	1.47
3. D:o d:o	93.27	1.26	1.02	0.065	0.15	0.55	—	—	—	3.685	100	1.76
4. D:o d:o	95.58	0.81	1.25	0.06	0.12	0.32	—	—	—	2.36	100	1.54
5. Mossjord från Gullarp, N:a Solberga socken	96.02	0.57	1.14	—	—	0.51	—	—	—	1.76	100	1.71

Vittring och vittringsjord.

Genom atmosferiliernas inverkan på hållar av den grova, sura Tranåsgraniten händer det understundom, att den fullständigt sönderfaller och bildar ett skarpkantigt vittringsgrus, som är synnerligen lämpligt såsom väggrus, t. ex. i trakten av Mosshult, NV om Solberga station (jfr sid. 45).

I de branta bergväggarna av Tranåsgranit, som begränsa Svartån nedanför fallet vid Aneby, äger en slags klotformig vittring rum, i det att graniten i väggarna bildar mer eller mindre tydligt markerade och utskjutande rundade partier eller bollar av olika storlek, mellan vilka bergarten har bort-

¹ Prov 1—4 enligt Jönköpings läns Hushållningssällskaps Handlingar och Tidskrift. År 1887. Sid. 54—55. Prov 5 enligt samma tidskrift år 1893. Sid. 26. — Detta senare prov utgjordes av en föga multnad, dyblandad torv med ymnig Eriophorum och Sphagnum; även Hypnum förekom.

fallit och grusvittrat. Ibland förefaller det, som om den ursprungliga anledningen till detta fenomen vore att söka i en från de graniten genomsättande sprickorna fortskridande grusvittring. Emellertid synas de runda partierna ha en koncentriskt skalformig avlossningsyta.

Ett annat exempel på klotvittring lämnar den branta nordslutningen av ett omkring 400 m. NNO om Hulu i Askeryd socken befintligt diabasberg, som erinrar om en med runda kullersten stensatt gata (sid. 36). En av Dr. ROB. MAUZELIUS utförd analys av det i åkrarna nedanför nämnda håll nedfallna vittringsgruset har givit följande resultat:

Mekanisk analys:

Kornstorlek mellan 7 och 2 mm.	21.0 %
» » 2 » 0.7 mm.	43.8 »
» mindre än 0.7 mm.	35.2 »
	<hr/>
Summa	100.0 %

Kemisk analys av »finjorden» (kornstorlek mindre än 0.7 mm.):

Fuktighet (105° C)	2.11 %
Olöst i klorvätesyra	75.3 »
Kolsyra	0.05 »
Fosforsyra	0.52 »
Lerjord, järnoxid och titansyra	13.83 »
Kalk	1.64 »
Natron	0.27 »
Kali	0.36 »
Vatten och övriga ej bestämda ämnen	5.92 »
	<hr/>
Summa	100.00 %

Jordarten har analyserats, emedan växtligheten på densamma var särdeles yppig, och torde detta, såsom av analysen framgår, ha sin förklaring i den rikliga tillgången på växtnäringsämnen.

Vid Dämparp i Flisby socken har påträffats en röd jordart, antagligen uppkommen genom att Almesåkraseriens röda

lerskiffer söndervittrat. Verklig håll av denna bergart är likväl ej iakttagen vid förekomsten. Denna vittringsjord håller enligt analys av Dr. HENRIK SANTESSON följande beståndsdelar:

Kiselsyra	71.48 %
Järnoxid och lerjord	16.86 »
Kalk	0.60 »
Magnesia	0.38 »
Vatten och organiska ämnen	5.77 »
Alkalier äro ej bestämda.	

Jordarternas tillgodogörande för industriella och diverse andra ändamål.

Issjölerans användning.

Tegeltillverkning. Inom NÖ:a delen av det småländska höglandet förefanns särskilt under 1800-talets senare del ett livligt intresse för tegeltillverkning och flera smärre tegelbruk anlades. Några av dessa ägde emellertid bestånd endast en kortare tid, delvis beroende på för knapp och svåråtkomlig tillgång på lera (issjölera), andra voro däremot mera livskraftiga. En kort redogörelse för denna industri torde här vara på sin plats.

Tegeltill-
verkning.

Stalpets tegelbruk under Katrineholm i Marbäcks socken anlades enligt uppgift för ett par hundra år sedan. Till en början togs leran för tegeltillverkningen från det S om Skärsjön belägna Karstorp, men leran var där blott några dm. mäktig och av dålig beskaffenhet, varför lertaget flyttades till moderna N om och i trakten av Jularp, där leran visserligen kunde nå en mäktighet av bortåt en meter och däröver, men markens vattensjuka beskaffenhet hindrade dess fullständiga utnyttjande. Sedermera har leran hämtats från Måluddens ägor vid SV:a delen av sjön Ralången (kartbladet Tranås), där stora tillgångar finnes. Leran upptages om vintrarna och köres den $\frac{1}{4}$ mil långa vägen till tegelbruket.

Vid murtegel tillverkningen blandas leran med $\frac{1}{4}$ del sålad sand, som tages från kullarna SO om tegelbruket, och vid taktegel tillverkningen med ungefär $\frac{1}{5}$ del sand.

Vid tegelbruket finnes en ugn, som eldas med ved och som rymmer omkring 12,000 tegel, en vattenkvarn och 2 torklador. I början av 1900-talet brändes här årligen cirka 6 ugnar eller 35,000 stycken taktegel och 40,000 stycken murtegel, som försåldes till kringliggande trakter. Alla tegel slogos då för hand.

Bredestads tegelbruk anlades omkring år 1850 av Patron LUNDMARK. På 1890-talet brändes här 8 ugnar om året,

men år 1900, det sista året tegelbruket var i gång, brändes endast 1 ugn. Varje ugn rymde omkring 15,000 stycken murtegel och för lerans bearbetande fanns 2 hästkrantar och för torkningen 2 tegellador. Råmaterialerna för tegeltillverkningen togs nära invid tegelbruket.

En av OTTO FRIES år 1865 utförd bestämning på halten av karbonater i issjöleran från Bredestads tegelbruks lergrop har givit det resultat, som angives å sid. 67.

Syreda tegelbruk i Flisby socken cirka 500 meter Ö om Flisby station anlades omkring år 1885, arrenderades och sköttes en följd av år av Herr EDVALL. När området geologiskt rekognoscerades år 1901, förefanns här en mindre tegelugn med 5 eldstäder, 2 hästkrantar (en för mur- och en för taktegel, vilka sistnämnda formades i handformar). Den årliga tillverkningen var då vid pass 200,000 mur- och 100,000 stycken taktegel.

Sedan Fabrikör ANDERSSON i Nässjö i början av 1900-talet inköpt Syreda egendom med tillhörande tegelbruk byggdes en ny tegelugn, och tegelbruket moderniserades på allt sätt. Teglet brännes numera i ringugn med 15 kammare, varje kammare rymmande 7,000 tegel. Årsproduktionen uppgår till omkring 800,000 mur- och 300,000 taktegel. En med antracitkol eldad gasmotor på 29 hästkrafter för drivande av kran, tegelmaskiner m. m. har insatts och flera nya tegellador samt en hög skorsten uppförts. Bruket är i gång från mitten av maj till slutet av september och sysselsätter ett 20-tal arbetare.

För tegeltillverkningen här tages issjölera ur de vid bruket belägna lertagen, där leran har en mäktighet av omkring 1 1/2 meter. I sin övre del är den brunaktig och blå till färgen, i sin undre del »vit som fönsterkitt» samt här och där kalkaltig, antagligen omkring i densamma liggande stycken av kalksten. I allmänhet tyckes kalkhalten vara störst i lerans djupare delar.

Utom de analyser å lera från Syreda tegelbruks lergropar, som anföras å sid. 67, må här meddelas några bestämningar

på dess halt av kolsyrad kalk och magnesia samt fosforsyra, utförda av Dr. H. SANTESSON.

	I.	II.	III.	IV.
Kolsyrad kalk . . .	0.81 %	5.43 %	3.13 %	4.93 %
» magnesia . . .	0.96 »	0.72 »	1.12 »	1.09 »
Fosforsyra	0.210 »	0.258 »	0.259 »	0.259 »

Proven N:o I och II äro tagna i samma grop, det förstnämnda på »2 fots djup», det senare på »10 fots djup». De övriga 2 analyserna äro utförda på leran från ett par andra gropar i närheten.

Till leran sättes sand i proportionerna $\frac{9}{10}$ lera och $\frac{1}{10}$ sand, vilken sistnämnda hämtas från rullstensgrusåsen vid Dala, S om Flisby station nära järnvägen.

Knuststorps tegelbruk, som var beläget strax NNO om Borrsjön i Flisby socken, var i gång endast några år och nedlades på 1890-talet av brist på lera. Leran togs, då bruket var i gång, från en del smärre spridda, i rullstensgruset belägna gropar mellan Borrsjön och Vântö, där den når en mäktighet, som endast sällan överstiger $\frac{1}{2}$ meter och vanligtvis är mycket mindre samt icke kunnat å kartan utmärkas.

Gullarps tegelbruk, beläget vid gården med samma namn Ö om Vesselda-sjön i N:a Solberga socken, anlades omkring år 1890 och tegeltillverkningen pågick härstädes endast ett par år. Den på ytan blockbetäckta och knappt metermäktiga leran i den nära intill det gamla bruket belägna lergropen säljes numera som *murlera* för kringliggande traktors behov och betingar ett pris av 1 krona lasset.

Annebergs tegelbruk, som tillhör Knapparps säteri och byggdes omkring år 1864, har varit i gång ända till den allra senaste tiden, men är nu nedlagt. Här fanns på sin tid en s. k. syskonugn med 12 eldstäder (rymmande c:a 25,000 stycken tegel), 2 vattenkranar och en stångkran. Den årliga tillverkningen var bortåt 400,000 stycken tegel, varav 60,000 taktegel. Leran hämtades från gropar strax invid

tegelbruket, där den i medeltal hade en mäktighet av 2—3 meter och i sin undre del är tydligt skiktad eller varvig. Den behövliga sanden togs på Pilabo ägor i närheten.

Bänarps tegelbruk, beläget något över 2 km N om Eksjö, anlades år 1886 av Arrendator HOLMSTRÖM men nedlades snart på grund av brist på råmaterialier. Leran togs på något över 1 meters djup, liggande under sand och grus vid vägskalet nära Uddevalla, men nådde endast fläckvis en tjocklek av 1—2 dm. Sanden, varmed leran blandades, togs bredvid det lilla lertaget. Vid tegelbruket var en mycket liten tegelugn uppförd, därjämte fanns en hästkran.

Murlera.

Utom till tegeltillverkning tillgodogöres issjöleran för att användas till *murlera*. En tid togs sålunda Nässjö samhälles behov av murlera från ett par små lerbakverkster i trakten av järnvägslinjen NV om och i närheten av N:a Mådens gårdar.

Isälvssandens användning.

Glas-
tillverkning.

Glastillverkning. Vid *Sunds glasbruks* hytta tillverkas huvudsakligen buteljglas för försäljning inom landet. Av råämnena för denna tillverkning, som år 1901 uppgick till omkring 2 millioner buteljer, användes även *isälvssand*, s. k. backsand, som hämtas från trakten af Torestorp, N om glasbruket och Ö om Nätaren. Nämnda år var åtgången på sådan sand omkring 20 ton i veckan. För glashyttans räkning användes också bränntorv, som tages i torvtäcker i i närheten av och SO om bruket (se nästa sid.). För glasets färgning har man bland annat även betjänat sig av en vid stranden av Nätaren anstående diorit.

Andra
ändamål.

Isälvssand användes utom till glastillverkning även såsom tillsats till leran vid *tegeltillverkning* till *grusning av vägar*, till *cementgjutning* m. m. Den sand, som förbrukas i Eksjö stad, hämtas från trakten av Bergholm, N om staden, och betingade år 1913 ett pris av 1 kr. per lass (omkring 5 hektoliter).

Torvens användning.

Tillverkning av bränntorv, torvströ och torvmull. För *Sunds glashyttas* räkning användes nästan uteslutande *bränntorv* från mossar i närheten. Där torvtäkt äger rum har torvdyn en ungefärlig mäktighet av omkring en och en halv meter och är belägen under ett $\frac{1}{2}$ —1 meter mäktigt vitmosselager, som vid torvtagningen skottas ned i de uppkomna hålorna. Torven upptages under maj—juli av ett arbetslag på cirka 30 man, torkas (utan föregående preparering) dels på mossen, dels i lador och användes sedan direkt i hyttan. Bränntorvproduktionen var år 1901 omkring »20,000 tunnor».

Bränntorv-
tillverkning.

Eksjö torvströfabrik startades år 1906 av Herrar E. SIWARD och O. GUSTAFSSON, vilka inköpte och läto undersöka en del av den s. k. Skifverstad mosse. Den inköpta arealen är 9 har, 23 ar och 54.34 kvm. År 1908 erhöles ett statslån på 10,000 kronor, som under 3 år varit amorteringsfritt, men därefter skall amorteras med 1,000 kronor per år. Den årliga tillverkningen har varit vid pass 5,000 balar *torvströ och torvmull*, som försålts i trakten samt 10—12 ton *tramp-torv* (bränntorv), som försålts till Eksjö stad. — Mossen genomdrages för torvens tillgodogörande av cirka 20 diken på 20 meters avstånd från varandra, och utefter kanten av dessa borttages årligen en bredd av 1.75 m. till ett djup av 1.25 m. Bränntorven upptages endast i mossens kanter vid gränsen mot fastmarken. Av maskineri finnes 1 fotogenmotor om cirka 10 hkr., vidare finnas rälsbanor och 1 tippvagn. Arbetsantalet: 3 arbetare och 1 förman. — Frakten för bal till Eksjö järnvägsstation går till 10 öre (1913).

Tillverkning
av torvströ
och torvmull.

Torvströfabriken Ryttaren bearbetar Naskarps mosse, S om Anebysjön, sedan år 1913. Mossens utnyttjande började likväl tidigare, år 1907, då mossägarna sålde mossen till Lantbrukaren PETERSSON i Orreda m. fl., vilka samma år bildade ett bolag för ändamålet. Av detta bolag inköptes mossen av den nuvarande ägaren. Mossens areal är omkring 100 tunnland och statsanslag för mossens tillgodogörande finnes

på 28,000 kr. I mossen äro upptagna 37 diken på ett avstånd från varandra av 20 m. och med en längd växlande mellan 200 och 700 m. Utefter vart och ett av dessa upptages årligen torv till en bredd av 1 m. ($1/2$ m. på var sida av diket) och till ett djup av 75 cm. Fabriken sysselsätter under tiden 1 maj—1 okt. i medeltal 50 st. lösa arbetare. Torven utskäres ur mossen på hösten, 1 aug.—15 okt., vändes och torkas på våren, 1 maj—15 juni (då även upptagning kan äga rum), och bärgningen försiggår under tiden 15 juni—1 aug. Den bärgas vanligen i lador på mossen, varje lada rymmande omkring 250 kbm., eller i av trälämningar betäckta stackar. — Själva fabriken består av ett maskineri och en lagerlada, rymmande 2,500 balar. Maskinen utgöres av ett suggasverk på 32 hkr., som eldas med antracit. — Maskinen driver pressarna, rivare, sikt och elevator, och man beräknar kunna pressa 400 balar per dag, varje bal vägande mellan 58—65 kilogram. Årliga tillverkningen beräknas till 30,000 à 35,000 balar torvströ och 10,000 balar torvmull. Avsättningen är till trakten omkring, till Småland, Östergötland etc. Frakten till och lastning vid Flisby station går till omkring 8 öre pr bal (år 1913).

Enligt en år 1892 vid Jönköpings kemiska station utförd undersökning innehåller torkat och rivet torvströ från Naskarps mosse:

Hygroskopiskt vatten 8.49 %

Provet upptog, beräknat

på vattenfritt, prov, 17.8 gånger sin egen vikt vatten
med 20 % vattenhalt 14.2 » » » » »

Ett generalprov av torvströtorv från samma mosse (taget år 1907 av Statens förste torvingenjör ERNST WALLGREN) upptog enligt bestämningar vid kemiska stationen i Skara

19.5 gånger sin egen vikt vatten i vattenfritt prov, samt
15.6 » » » » » i prov med 20 % vattenhalt.

Källor.

Anmärkningsvärdare källor, som antecknats vid de geologiska fältarbetena, anföras här nedan.

Eksjö socken och Eksjö stad:

Ö om vägen SV om Kulla	+ 6° C	(²⁴ / ₅ 1901)
»Surebrunn» SO om Eksjö stad. Järnkälla	+ 9° C	
V om Herrstensbosjön	+ 6° C	(³⁰ / ₆ 1903)
Nära sockengränsen, Ö om vägen NNO om Sälleryd	+ 8° C	(¹⁹ / ₆ 1903)

Nässjö socken:

NO om Fagertofta. Offerkälla	+ 7° C	(⁶ / ₇ 1903)
--	--------	-------------------------------------

N:a Solberga socken:

Vid Långarum, källa med starkt flöde, en av Emåns källor, den s. k. Emme eller Ömme källa	+ 7° C	(²⁰ / ₇ 1905)
S om vägen V om Glömminge. Starkt flöde	+ 5° C	(⁶ / ₆ 1901)

Flisby socken:

Ö om Bygget S om kvartsitberget och vägen. Starkt flöde	+ 9° C	
Vid Flisby station.		
ONO om Flisby station nära en habitation.		

Mellan Dämparp och Nygård.

Vid järnockratecknet S om Nygård.

Mellan diabashällarna NO om Väntö. I

en spricka i diabasen eller mellan två diabasbäddar framkommer här en riktig

liten bäck + 6° C (²⁸/₈ 1901)

N om Nygård.

V om Orreda vid vägkrökningen.

75 m. Ö om Knutstorps gård.

Vid Erkelstorp. Källans vatten anses av

traktens befolkning ha en undergörande

verkan och utgöra ett säkert bote-

medel särskilt för vissa barnsjukdomar.

Söndagen efter midsommar samlas hit

hundratals personer för att söka bot

och för att åhöra religiösa föredrag,

som denna dag här pläga hållas . . . + 9° C (¹³/₇ 1903)

Bredestad socken:

NV om Skedhemmet + 9° C (⁵/₈ 1901)

ONO om Mariefors.

Vid bäcken VNV om Ebbarp.

ONO om Røjstugan.

Askeryd socken:

Vid och NV om Fridhem + 7° C (⁸/₆ 1903)

Ö om habitationen SO om Råmärket . + 8° C (⁵/₆ 1905)

Mellan Ingevallstorp och Karstorp.

SV om Karstorp.

NO och S om Björnslätt.

Vid och SSO om Redeby + 7° C (²⁹/₆ 1903)

Nära habitationerna mellan St. och L.

Lönhult.

I mosskanten NO om Skyttlingebäck . + 8° C (²⁵/₆ 1903)

I mosskanten NV om S:a Holma . . . + 3.5° C (³/₇ 1903)

Marbäck socken:

Vid rullstensgruset NO om Berga . . . + 7.5° C

Bälaryd socken:

SO om Torstorp, mellan vägen och
bäcken + 8.5° C (¹³/₈ 1902)

Vid V:a mosskanten V om Skinkessjön.

V om Öija prästgård + 7.5° C (¹⁵/₈ 1902)

N om landsvägen SV om Bälarydstorp.

SV om Svårdstorp.

I S:a kanten av stora mossen NO om
Björka.

V om Källeryd + 7° C

Lommaryd socken:

Nära N:a kartkanten ungefär mitt mel-
lan Hult och Gunnarstorp + 7° C (⁸/₇ 1903)

Järsnäs socken:

Vid mossen S om Sunds glasbruk. Järn-
källa. Under sommarmånaderna kan
man här få genomgå en bad- och brunns-
kur. Omkostnaderna äro ej stora, baden
kosta 37 öre pr gång och brunnsdrick-
ningen 2 öre per dag + 10° C (²¹/₈ 1903)

Ö om Frövik ner mot ån + 8° C (¹⁰/₈ 1903)

Barkeryd socken:

V om mossen norrut från Esperyd, flera
källor + 7.5° C (¹⁵/₆ 1896)

Vid en liten mosse NV om Äng . . . + 7° C (²/₇ 1897)

Vid diabasberget SO om Äng hållplats
framkommer en källa, den s. k. Öl-
tunnan, ej nyligen rensad, därför re-
lativt hög temp. Enligt uppgift häm-

tades vattnet till Barkeryd prästgård förr i tiden från denna källa. Ymnigt flöde	+ 9° C	(¹³ / ₆ 1896)
Strax Ö om föregående i södra moss- kanten	+ 6.5° C	(¹³ / ₆ 1896)
S om Vallstorp 3 st. nära varandra lig- gande källor	+ 7° C	(¹³ / ₆ 1896)
Vid järnvägen SV om Vallstorp. Järn- källa	+ 6° C	(⁵ / ₆ 1896)
Nära kartkanten i S, vid vägen S om Gransäng. Källan har starkt flöde, vattnet är svavelväteluktande. Anses i traktan som hälsokälla	+ 7° C	(² / ₆ 1896)
Vid S:a kartkanten SO om Svenstorp .	+ 6° C	(³ / ₆ 1896)

Fornlämningar.

Eksjö socken:

V om Skifverstad ett flertal resta stenar (omkring 20 st.), av vilka en del lågo mer eller mindre omkullfallna. Vidare finnas här såväl runda, nakna stenrör som gravkullar av jord och sten, ett 20-tal. I jorden här omkring hava också påträffats urnor och krukskärvor, brända ben och stenyxor.

Å en rullstensås, som går Ö om vägen från Skifverstad ner mot Uddevalla, finnas såväl i norra som södra ändan runda stenrör och gravkullar av jord och sten.

Ö om landsvägen NNO om Slättna 4 st. ännu kvarstående resta stenar och flera kullfallna samt ett stenrör, 8 m. i diameter, samt märken efter hållkistor med på kant ställda stenar och flata takstenar.

V om Upphöreda flera runda gravkullar, delvis av enbart sten och möjligen till en del utgrävda. Runt om en del av dessa en stensatt rund fot, »fotkedja». Därjämte observerades i rad satta flyttblock.

N:a Solberga socken:

I norra delen av Elmeshultsjön hava upptagits flera delar av kanoter, tillverkade av furu. Två halvor av olika exemplar voro sommaren 1903 upplagda på Packarps gård, och på botten av sjön lär ännu finnas minst ett, ännu ej tillvarataget exemplar.

V om Annebergs tegelbruk är ett gravfält av omkring ett 20-tal runda gravkullar av jord och sten, 3—6 m. i diameter.

Även N från Anneberg flera små runda av flyttblock uppkastade kullar.

V om Väselda ett större stenrör i N:a delen av en åker. Vid plöjning i åkern har här anträffats en söndrig skaft-hålsyxa samt en hel sådan, förfärdigad av grönsten och av tämligen vanlig form.

På berget N om Väselda 4 st. runda gravkullar av jord, en är 8—10 m. i diameter, de övriga omkring 6 m. — S. om berget har vid odling anträffats en hållkista, i vilken hittades en del av en käk med 2—3 tänder kvarsittande.

Vid habitationen Ö från N:a Äng och S om vägen ligga 2 st. runda sandkullar, forngravar, 5—6 m. i diameter och omgivna av en liten smal fördjupning.

Även S om Väselda synas märken av gravkullar.

Nässjö socken:

I närheten av Fagertofta 2 kvarstående resta stenar av manshöjd samt flera omkullfallna, vidare en ring av stora stenar samt ett stenrör. Ett annat stenrör ligger Ö intill Fagertofta nordligaste gård. Om offerkällan se sid. 85.

Flisby socken:

V om Svartån, NV om Johannesberg flera ringar av resta stenar.

V och SV om Dala och SO om Svamperyd omkring 6 st. runda gravkullar och norr om dessa ett större stenrör.

Vid vägkorset NO om Svamperyd och S intill vägen ett större stenrör, delvis förstört vid vägbygget och delvis använt till väggar och yttermurar till den där liggande stugan. — Även NV om landsvägen härstädes ett mindre röse samt ett par stycken resta stenar.

SSV om Torrsjö vid höjdsiffran 246.7 cirka 15 stycken runda och en fyrkantig gravkulle. — I trakten av Torrsjö dessutom flera å kartan ej anmärkta gravkullar så-

som 700 m. V om gården ett stenrör, ett annat NV om gården och 400 m. nordost om densamma flera gravkullar.

Österut från Mölarp mellan landsvägen och järnvägen ett cirkelrunt stenrör med en diameter av omkring 12 m.

Mellan Orreda och Svartån V om Flisbysjön på ett par ställen flera runda gravkullar. — Vid vägskalet NV om Orreda ligger V om detta ett större stenrör av stora stenar och block och Ö om vägskalet samt V om vägen norrut härifrån flera runda gravkullar eller stenrör. — S om landsvägen V om bron över Svartån N om föregående finnas en rest sten och flera runda gravkullar. — I rullstensgruset omkring 1 km. N om Orreda hittades år 1899 vid grustagning en stenyxa med skafthål och år 1901 enligt uppgift på samma ställe en bred flintyxa med skarp egg.

N om landsvägen S om Brötjehaga ligga en serie av s. k. domareringar, en treuddig stensättning eller grav samt några gravhögar (se ALLVINS Beskrivning . . . sid. 168).

SO om Hareryd vid en håll av granit ligga 15—20 stycken runda gravkullar omkring 5 m. i diameter.

Ö om Flisbysjön och S om Prästgården flera runda gravkullar.

Ö om bäcken vid vägen från Rosjön till Rickelstorp en runsten med delvis ganska otydliga runor.

Ö om vägen mellan Häggedal och Skullaryd vid NÖ:a delen av Rosjön ett flertal, delvis genom odling förstörda domareringar samt i trakten av Skullaryd även gravkullar.

Vid landsvägen N intill vägskalet till S:a Sunnerånga står en väl bibehållen runsten. — Vid pass 1 km SO om denna en gravkulle, och flera gravkullar ligga mellan S:a och M. Sunnerånga.

Nära Stolpasten i SÖ:a delen av socknen ligga 5 stycken små runda gravkullar och i rad satta stenar.

SV om Råskog ett stenrör omkring 20 m. i diameter.

V om St. Mon i NV:a delen av socknen ett stort stenrör

och N härom en mindre gravkulle, belägen nära gränsen mot Bälaryd.

Om »offerkällan» vid Erkelstorp se sid. 86.

Askeryd socken:

S om Djupadals gårdar uppgives skola finnas forngravar. Flera forngravar finnas dessutom N om Husasjön och vid pass 100 meter söderut från Eldstorp. — Vid Eldstorns Sörgård har anträffats en stenyx och flera s. k. »åsketrillar».

Bredestad socken:

S till SO om Målesänna 4 stycken stenrör, 2 på vardera sidan av vägen.

SO om Gummarp 3 ringar av resta stenar.

Mellan Gummarp och Aneby gård V om vägen tvenne runda gravkullar och ring av resta stenar. — Även Ö om Aneby gård en eller flera gravkullar.

N om lilla Bredestad en 3 meter hög, rest sten av granit, stödjande sig mot en mindre sådan av kvartsit och i trakten häromkring flera olika, delvis mer eller mindre förstörda fasta fornlämningar, såsom stenrösen, resta stenar och rester av domareringar.

Mellan Fribjörnarp och Germundstorp ett flertal små gravkullar samt lämningar efter domareringar och resta stenar.

Vid Örle sydligaste gård ett gravfält med omkring ett 70-tal gravhögar.

500 meter S till SSV om Öija 3 stenrör samt andra delvis förstörda rör och gravhögar. — Även N om landsvägen mellan Ebbarp och nybygget en till flera gravhögar.

På båda sidorna om vägen SV om Hult är ett gravfält samt mera i sydlig riktning från gården en år 1598 till minne av en fogde rest sten med tydlig inskription.

Mellan Svartån och vägen Ö om Aneby station och N om Røjstugan å de små randåsarna 3 eller flera gravkullar.

Enligt ALLVIN skall på berget Kufvehall finnas flera resta stenar. Å detta berg, som är beläget SO om Bredestad kyrka, finnas numera emellertid inga sådana. Däremot ligger å berget Ö om Kufvehall en halvcirkelformig stengrund efter någon byggnad. Enl. ALLVIN skall Christineberg förr i tiden ha varit kloster och hetat Munkabo. — Kan denna lilla stensättning möjligen stå i samband med detta kloster? — Grundmurrester hava även antecknats från diabashällen NO om Bona och Ö om denna ligga ett fyrkantigt och ett runt stenröse. — På S:a delen av det stora s. k. Skrivareberget NO om Bona finnes en ring av hopkastade stora stenar, 10 m i diameter.

Lommaryd socken:

Vid Hvittaryd på båda sidorna om vägen flera gravhögar, stenrös eller stenrör.

Nära 1 km i sydvästlig riktning från Gunnarstorp en större och flera mindre gravhögar.

Bälaryd socken:

SSO om Oxhagen flera runda gravkullar.

Vid habitationerna SO om Karstorp ett runt stenrör, på vilket en stuga är byggd, dessutom flera lämningar efter forngravar. Även NO om samma gård gravhögar.

SSO till OSO om Skärsjö. Längst i S vid norra kanten av en mosse 2 runda stenrör. — S om det lilla vägskälet OSO om Skärsjö ett stort gravfält med omkring 50 st. ättehögar, av vilka 2—3 st. med fotkedjor. — Ö om samma vägskäl omkring 10 st. ättehögar, varav 4—5 med fotkedjor. — N till NV om samma vägskäl en större och en mindre ättehög, bestående av enbart jord?

V om Perstorp längst i S 2 mindre stenrör, 8—10 m. i diameter och vid det västra av dessa en ring av 7 stycken resta stenar. 100 m. N från föregående ett stort stenrör och i trakten flera antydningar till forngravar. — Nära vägen mellan Perstorp och Torstorp 6—7 stycken nära på i rad efter varandra liggande stenrör.

Intill bondgården vid Tolarp 6—7 st. runda gravkullar jämte otydliga lämningar efter en del andra.

NV till N om Bälaryd flera fasta fornlämningar. Nära den lilla vägen V om bäcken längst i N ett stenrör och vid stugan S härom ett annat samt mellan dessa även ett par mer eller mindre förstörda sådana. Ö om den nämnda bäcken längst i S en tydlig ätthög med stensättning (rader av runda stenar) på kullens topp, och i nordlig riktning från denna utefter vägen till Tällö räknades ett tjugutal större och mindre ätthögar och gravhögar. — S om vägen och 400 m. V om vägskälet vid Bälarydstorp ett stenrör.

Vid landsvägen mellan Bälarydstorp och Göljaryd och rätt V om Öija prästgård ligger på båda sidorna om landsvägen ett gravfält av mellan 20 och 30 stycken runda och fyrkantiga gravhögar (S om landsvägen även ett trekantigt stenröse). På ett litet stenröse i gravfältets SÖ:a del är rest en 2.30 m. hög och 0.75 m. bred bautasten (av traktens granit). Gravfältets största röse ligger S om vägen och har kvadratisk form med omkring 12 m. långa sidor.

Vid avvägen från landsvägen vid ovannämnda gravfält till Svärdestorp längst i N en ring av 9 st. block samt NO och SV intill denna några gravhögar och rester efter sådana. Vidare utefter vägen till Svärdestorp nära ett gammalt soldattorp 14 st. gravhögar och längre i S ett mindre stenkummel, 9 m. i diameter, och 6—7 st. mindre forngravar.

I rullstensgruset NO om Skinkessjön har observerats en fyrkantig stensättning med sidolängder av 1 till över

1 m. och intill denna en rund kulle, men deras karaktär av verkliga forn lämningar är osäker, varför de icke utsatts på kartan.

Ö om Skogseryd ett stort stenkummel, 12 till 14 m. i diameter.

SV om Kyrkonäs och N om den vid bäcken utsatta höjdsiffran 264 finnes ett icke å kartan markerat gravfält av över 16 st. kullar, som varit föremål för utgrävning för ett 40-tal år sedan. I trakten antagas dessa gravar härröra från digerdödens tider, men äro sannolikt av äldre datum.

Vid nyodling omkring 1 200 meter SO om Larstorps gårdarna har S om vägen till Björka påträffats en forngrav, bildad av i kubisk form lagda stora flata stenar, omkring 1 m. djup och innehållande något aska och kol (ej å kartan).

400 m. S om Julsbolet rester av flera, icke å kartan utsatta forngravar.

En offerkälla skall enligt uppgift finnas mellan Bälaryd och Björka.

Barkeryd socken:

Å rullstensgruset V om Esperyd en tydlig ring av resta stenar, 8 m. bred och 12 m. lång, vidare flera resta stenar och rester efter domareringar, dessutom ett 50-tal forngravar av olika form och beskaffenhet. Vid plöjning i åkrarna i närheten hava flera skelett av människor anträffats. Gravarna äro numera ganska mycket omrörda, och gravfältet synes ha haft stor utsträckning, utbreddande sig åt Vallstorpshället.

S om järnvägen N om Gransäng domareringar, och vid vägen söderut från Gransäng flera stenkummel.

Från Barkeryd socken finnes dessutom en hel del vid områdets kartering icke anmärkta och utsatta forn lämningar, omnämnda i *Sverige, geografisk, topografisk, statistisk beskriv-*

ning, häftet 35 (II:) 3, sidan 163. — Utom i nyssnämnda bok, där denna (sid. 163, 164—165, 242, 244, 260, 261) behandlar inom bladet fallande socknar och sockendelar, finnas något utförligare beskrivningar över bladområdets fornlämningar i de i Sveriges Geologiska Undersöknings arkiv befintliga dagböcker, som förts vid rekognosceringen av kartbladet Eksjö samt i J. ALLVIN: Beskrivning öfver Mo samt N:a och S:a Wedbo härader i Jönköpings län (Jönköping 1857), och arkeologer, som närmare vilja lära känna förevarande kartblads fasta fornlämningar, kunna i denna litteratur erhålla en hel del kompletterande upplysningar, som det här skulle vara för vidlyftigt att redogöra för.

TABELL
ÖVER
TORVMOSSEUNDERSÖKNINGAR
INOM
KARTBLADET EKSJÖ
UTFÖRDA AV
TH. PALMBERG

Namn på		Ungefärlig areal i hektar.			Djup i meter.			Antal borrhål.	Torvens beskaffenhet.	
socken.	mosse.		Mark, som efter avdikning kan bära skog. Efter avdikning genast odlingsbar mark.	Vitmossa.	Summa areal.	Högsta.	Lägst.			Medeldjup.
Bälaryd	Bälaryd och Öjamossen.	72	—	—	72	1.8	0.3	1.2	50	I norra delen, som är odlad, finnes grästovr 0.6 å 1.2 m. djup, i mellersta delarna skogs- och grästovr från 0.6 till 1.8 m. djup; i södra delen grästovr 0.3 å 1.2 m. djup, efter kanterna grästovr 0.3 å 0.6 m. djup.
›	Skinkessjö-mossen.	39	—	—	39	1.5	0.3	0.9	40	Hela mossen består av s. k. grästovr med delvis mindre förmultnade gräsväxter. Djupet är från 0.3 till 1.5 m.
›	Tällömosse.	20	—	—	20	1.2	0.3	0.6	30	Väl förmultnad grästovr från 0.3 till 1.2 m. djup.
›	Björka och Bolerums mader.	25	—	—	25	1.5	0.3	0.6	—	Väl förmultnad grästovr från 0.15 till 1.5 m. djup med delvis islammad sand och grus.
›	Julsbolets och Mårtens-torps mader.	59	—	—	59	1.8	0.15	0.6	50	En sammanhängande massa mader med förnämligast grästovr, här och där med ringa vitmossa i ytan. Djupet är delvis mycket ringa 0.15 till 1.8 m.
›	Larstorp.	10	15	99	124	4.5	0.6	2.1	50	Efter kanterna i östra och södra delarna och vid Larstorpssjön, där pors växer, finnas smärre delar, som innehålla mogen torvdy 0.6 å 2.1 m. djup. I övriga delar endast vitmossa 2.7 å 4.5 m. djup.
›	Björka-mossen.	10	—	99	109	4.5	0.9	2.4	40	I södra delen finnas smärre vikar, beväxta med pors och gräs, där det finns någon mogen torvdy 1.2 å 1.8 m. djup. Efter kanterna i västra delen finnas smala sträckor med något mogen torvdy men för övrigt endast vitmossa från 2.1 å 4.5 m. djup.
›	Mader från Svärdestorp till Öja.	25	—	—	25	1.5	0.3	—	—	En lång sträcka kärr eller mader, innehållande grästovr, delvis upplandad med sand. Djupet från 0.3 till 1.5 m.

Brännortv.	Växtlighet på ytan.	Bottnens beskaffenhet.	Diverse anmärkningar.
Delvis god.	Gräs, skog, pors, ljung.	Grus och grus- eller sand- mærgel.	Avlopp efter ån åt söder. Hela mossen odlingsbar och av god beskaffenhet här- för.
Delvis god.	Småskog och gräs.	Grus.	Avlopp åt söder och öster. Delvis odlad i östra delen. Hela mossen odlingsbar.
God.	Gräs.	Grus.	Avlopp åt söder. Större delen odlad, men otillräckligt avdikad.
Delvis god.	Gräs.	Sand och grus.	Kunna avdikas åt öster, om kvarn- och sågfallet, som tillhör Björka, bort- tages. Utmärkta odlingslägenheter.
Användbar.	Gräs och mossa.	Sand och grus.	Avlopp åt norr och öster. Hela sträckan odlingsbar och kan bliva torrlagd om Björka och Bolerums mader avdikas.
Ringa i kanterna.	Martall, ljung, mossa, pors och gräs.	Sand och grus.	Kan avdikas såväl åt norr som åt söder, men avdikningen blir lång och svår. Mossen är mycket sank och har ringa odlingsbara delar. Däremot god till- gång på torvströämne.
Ringa i södra delen.	Martall, ljung, mossa, pors och gräs.	Sand, sten och grus.	Avlopp åt söder. Ringa odlingsbara delar i söder. Mossen mycket sank. God till- gång på torvströämne.
Dålig.	Gräs.	Sand och grus.	Avlopp åt norr. Odlingbar.

Namn på		Ungefärlig areal i hektar.				Djup i meter.				Antal borrhål.	Torvens beskaffenhet.
socken.	mosse.	Efter avdikning genast odlingsbar mark.	Mark, som efter avdikning kan bära skog.	Vitmossa.	Summa areal.	Högsta.	Lägst.	Medeldjup.			
Lommaryd.	Gunnarstorp.	12	—	25	37	3.9	0.9	2.1	30	I norra och östra delarna mogen torvdy 0.9 å 2.1 m. djup. Efter kanterna i söder även mogen torvdy 0.3 å 0.9 m. djup. I övriga delar vitmossa 2.1 å 3.9 m. djup.	
>	Breafalls och Sälldefalls-mossen.	5	—	20	25	3.6	0.6	2.1	30	I norra delen mindre gräsängar med s. k. grästov 0.9 å 1.2 m. djup; i övriga delar omogen mosstov från 0.6 till 3.6 m. djup.	
Jersnäs.	Sunds mossar.	7	7	25	39	2.1	0.3	—	—	Flera mossar, som delvis äro sammanhängande, innehålla till större delen vitmossa med något mogen torvdy efter de små bäckarna och efter kanterna.	
>	Mader från Skärsjön till Nätaren.	49	—	—	49	2.7	0.3	0.9	40	Efter ån mogen torvdy 1.5 å 2.7 m. djup; norr om ån mot torpet Moen äro mossängar med grästov och vitmossa i ytan 0.3 å 2.1 m. djupa; söder om ån äro också mossängar, som innehålla gräs och mosstov 0.9 å 2.1 m. djupa.	
Jersnäs och Bälaryd.	Knohults mossar, fl. st.	—	—	15	15	3.3	0.3	—	—	Innehåller endast vitmossa, delvis 3.3 m. djup.	
Jersnäs.	Jersnäs.	—	25	—	25	2.1	0.3	—	—	Mosstov, något förmultnad i ytan.	
Jersnäs m. fl.	Mader från Finnerydsjön till sjön Nätaren.	123	—	—	123	1.5	0.3	—	—	En lång sträcka mader, som innehåller mogen torvdy s. k. grästov från 0.3 till 1.5 m. djup.	
Nässjö.	Mossträcken från Träslenda till Vimmenarp.	49	49	74	172	4.5	0.3	1.8	70	I södra delen från järnvägen till Träslenda väl förmultnad torvdy 0.9, 1.2 å 2.1 m. djup; från Träslenda till Gamlarpssjön till största delen vitmossa 2.1 å 3.6 m. djup med mogen torvdy i botten 0.3, 0.6 å 0.9 m. djup; öster om Gamlarpssjön efter de små vattendragen äro mindre gräsängar och mader, som innehålla mogen torvdy s. k. gräs-	

Bräntorv.	Växtlighet på ytan.	Bottnens beskaffenhet.	Diverse anmärkningar.
Delvis.	Martall, ljung, mossa, pors och gräs.	Sand, sten och grus.	Avlopp åt NO. Odlingbara delar i norr och öster.
Ringa.	Ljung, mossa, gräs.	Sand och grus.	Avlopp åt norr. Mindre odlingsbara delar i norr.
Ringa.	Martall, ljung, mossa, gräs.	Sand och grus.	Huvudavloppet åt söder. Ringa delar efter kanterna och bäckarna kunna odlas. Svåra att avdika.
Delvis god.	Gräs och mossa.	Sand och grus.	Avloppet går till sjön Nätaren. Dessa kärr och mader kunna odlas om de bliva torrlagda.
Ingen.	Gräs.	Sand, grus.	Ej odlingsbar.
Dålig.	Skogbeväxt.	Sand, grus.	Förr odlad, nu skogsbärande.
Delvis god.	Delvis skogbeväxt, delvis mossa, ljung.	Sand och grus.	Denna delvis värdefulla mosse har flera avlopp åt norr och nordväst. Delar av densamma kunna avdikas särskilt var för sig. Något odlad i norra delarna.

Namn på		Ungefärlig areal i hektar.				Djup i meter.				Antal borrhål.	Torvens beskaffenhet.
socken.	mosse.	Efter avdikning genast odlingsbar mark.	Mark, som efter avdikning kan bära skog.	Vitmossa.	Summa areal.	Högsta.	Lägst.	Medeldjup.			
Nässjö.	Gamlarp.	—	5	32	37	4.5	0.6	2.4	30	torv 0.3, 0.9 å 1.5 m. djup; norra delen från Gamlarpssjön till Vimmenarp är till större delen vitmossa 0.9, 1.5 å 2.7 m. djup med något mogen torvdy i botten, men efter de små bäckarna och vattendragen finnas mindre mossängar med mogen torvdy, 0.9 å 1.5 m. djup; efter kanterna finnes något mogen torvdy i blandning med mosstorv.	
»	Nässjö och Risabo.	49	49	49	147	4.5	0.3	2.1	50	I södra delen, där något skog växer, finnes mogen torvdy (skogstorv) 0.9, 1.5 å 2.1 m. djup; i övriga delar endast vitmossa från ytan till botten, delvis 4.5 m. djup.	
Barkeryd.	Ryssby-mossen.	—	—	74	74	5.9	0.3	1.5	30	I norra och mellersta delarna från Ryssbysjön efter ån äro större mader och mossängar med mogen torvdy (grästorv) 0.3, 0.9, å 1.5 m. djup; i västra delen åt Risabo är en stor s. k. vildmosse med vitmossa 3.6 å 4.5 m. djup; efter kanterna i denna del finnes delvis mogen torvdy (mosstorv), delvis vitmossa; i östra delen finnes större och mindre mossängar eller mader med delvis mogen torvdy (grästorv), delvis omogen sådan; i södra delen är i översta lagret vitmossa 0.9, 1.2 å 1.5 m. djup och därunder mogen torvdy (skogstorv) 0.9 å 1.2 m. djup; efter kanterna i södra och östra delarna mogen torvdy (skogs- och mosstorv) 0.3 å 0.9 m. djup.	
										Utgöres av flera mossar som delvis äro sammanhängande och som innehålla endast vitmossa. Vid Gölen är djupet över 6 m., för övrigt är djupet högst olika från 0.3 till 3.6 m.	

Bränntrorv.	Växtlighet på ytan.	Bottnens beskaffenhet.	Diverse anmärkningar.
I södra delen god.	Ljung och moss.	Sand och grus.	Avlopp åt norr.
Delvis tämligen god.	Gräs, martall, ljung och moss.	Sand och grus.	Avlopp åt norr. Om Ryssbysjön sänkes några fot och ån upprensas kan denna trakt torrläggas och en stor del därav odlas och andra delar bliva skogbärande.
Ingen.	Ljung, martall, moss.	Sand.	Avlopp åt väster. Ej odlingsbar.

Namn på		Ungefärlig areal i hektar.				Djup i meter.			Antal borrhål.	Torvens beskaffenhet.
socken.	mosse.	Efter avdikning odlingsbar mark.	Mark, som efter avdik- ning kan bära skog.	Vitmossa.	Summa areal.	Högsta.	Lägst.	Medeldjup.		
Barkeryd.	Mossar och mader efter ån från Ryss- bysjön till sjön Nätaren.	74	25	74	173	4.5	0.3	—	50	Efter ån i södra deler äro större och mindre mader med mogen torvdy (grästorv) 0.3 å 0.9 m. djup; i västra delen mot lägen- heten Lugnet större och mindre mossar med endast vitmossa 0.9 å 2.1 m. djup, i norra de- len efter ån finnas mindre moss- ängar och mader med delvis mogen torvdy (grästorv) 0.3 å 0.9 m. djup; i övriga delar fin- nes endast vitmossa.
»	Barkeryd.	25	25	25	75	5.6	0.6	—	30	Efter den ofullständigt tappade sjön är mogen torvdy (skogst- orv) 0.6, 1.2 å 1.8 m. djup; i östra delen något torvdy liksom efter kanterna; i övriga delar vitmossa.
»	Bästhult, 2 st.	5	5	12	22	5.9	0.9	—	10	Efter kanterna och vattendraget något mogen torvdy, för övrigt vitmossa. Djupet på en del ställen öfver 6.0 m.
»	Gransäng.	74	—	—	74	1.8	0.6	1.2	40	I södra delen gräsängar med mo- gen torvdy (grästorv) 0.9, 1.2 å 1.5 m. djup; på mitten i ytan 0.15 å 0.3 m. vitmossa och där- under 1.2 å 1.5 m. mogen torvdy (skogstorv); i norra och östra delarna mogen torvdy (skogst- orv) 0.3, 0.9 å 1.2 m. djup.
»	Vallstorp.	49	—	—	49	2.1	0.6	1.2	40	Från järnvägen till Vallstorp en sammanhängande sträcka moss- ängar med till största delen mogen torvdy (grästorv) från 0.6 till 2.1 m. djup här och där i ytan något vitmossa.
»	Rödja.	—	—	25	25	4.2	0.9	2.7	15	Endast vitmossa från 0.9 till 4.2 m. djup.
»	Törsbo.	10	10	30	50	3.6	0.9	2.1	20	Största delen vitmossa utom ef- ter kanterna och vikarna, var- est finnas mossängar med del- vis mogen torvdy, delvis omo- gen grästorv och vitmossa. Dju- pet är på mitten 2.7 å 3.6 m.

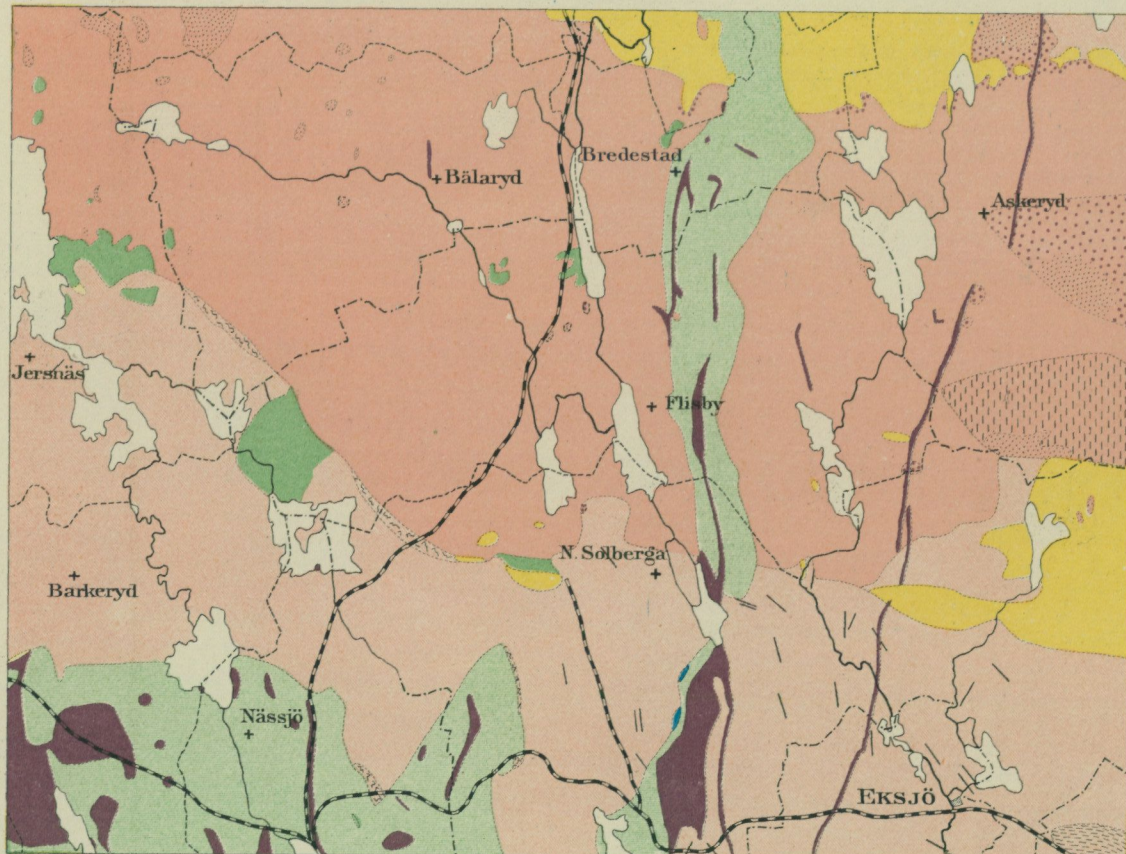
Bränntorv.	Växtlighet på ytan.	Bottnens beskaffenhet.	Diverse anmärkingar.
Ringa.	Gräs, ljung, martall, mossa.	Sand och grus.	En mycket vattensjuk trakt, svår att avdika. Ån rinner åt norr och efter densamma ligga större och mindre mossängar, som delvis kunna odlas, delvis kunna bliva skogbärande.
Delvis.	Gräs, mossa, ljung.	Sand och delvis lera.	Avlopp åt norr. Sjön är sänkt, men ofullständigt, så att marken ännu är mycket vattensjuk.
Ringa.	Ljung och mossa.	Sand och grus.	Avlopp åt söder. Svår att avdika.
Utmärkt god.	Gräs, mossa och skog.	Grus.	Avlopp åt öster och NV. Hela mossen odlingsbar och något odlad. Kan med lätthet avdikas.
God.	Gräs, mossa, småskog.	Sand och grus.	Avlopp åt Esperyd. En god odlingsmark om den blir torrlagd.
Ingen.	Ljung, mossa.	Sand, grus.	Avlopp åt norr. Ej odlingsbar.
Ringa.	Martall, ljung, mossa och gräs.	Sand och grus.	Avlopp åt söder. Odlingbara delar efter kanterna.

Namn på		Ungefärlig areal i hektar.				Djup i meter.			Antal bortfall.	Torvens beskaffenhet.
socken.	mosse.	Efter avdikning odlingsbar mark.	Mark, som efter avdikning kan bära skog	Vitmossa.	Summa areal.	Högsta.	Lägst.	Medeldjup.		
Barkeryd.	Ängsmossen.	12	12	49	73	3.3	0.9	—	40	Efter vattendraget, som går åt norr, finnas mindre mossängar eller mader med god torvdy 0.9 å 1.5 m. djup, i kanterna mogen, delvis torvdy, men för övrigt vitmossa med någon torvdy i bottnen.
Flisby.	Naskarp.	5	—	47	52	5.0	0.6	3.3	40	Öster om ån är madmark, av ringa storlek med mogen torvdy (grästov) 0.6 å 1.5 m. djup; i själva mossen finnes endast vitmossa, delvis 5 m. djup.
»	Olarp.	5	20	7	32	2.1	0.15	—	30	I södra delen 0.15 å 0.3 m. mogen torvdy; mellersta delen odlad; i norra delen 0.3 å 0.6 m. vitmossa i ytan och därunder mogen torvdy (skogstov) 1.2 å 1.5 m. djup.
Solberga.	Blankefall, Snörebo m. fl.	25	49	—	74	3.0	0.9	—	15	Delvis förmultnad torvdy från ytan till bottnen, delvis i ytan 0.3 å 0.6 m. vitmossa och därunder mogen torvdy.
»	Mossarna omkring Ormaryd.	74	—	—	74	2.1	0.3	—	15	Väl förmultnad torvdy med ringa vitmossa i ytan.
Askeryd.	Hagrida.	10	15	49	74	5.3	0.6	—	20	I södra, östra och norra kanterna något förmultnad torvdy, men för övrigt vitmossa.
»	Maderna norr om Askeryd.	148	—	—	148	2.1	0.3	—	—	Delvis mogen, delvis halvförmultnad torvdy.
»	Mader söder om Ass-sjön.	74	—	25	99	3.0	0.3	—	15	Största delen madmarker med mogen torvdy. På mitten vitmossa i översta lagret till 0.6 å 1.2 m.
Eksjö.	V och N om staden.	293	—	—	296	1.5	0.3	—	—	Förmultnad torvdy.
»	Moholm fl. st.	74	—	—	74	2.1	0.3	—	15	Mader och kärr med delvis ringa vitmossa i ytan och därunder väl förmultnad torvdy.

Brännortv.	Växtlighet på ytan.	Bottens beskaffenhet.	Diverse anmärkingar.
Ringa.	Gräs, ljung, mossa, småskog.	Sand och grus.	Avlopp åt norr. Odlingsbara delar efter vattendragen och i kanterna.
Ingen.	Ljung, mossa, martall.	Sand och grus.	Kan torrläggas om Anebysjön sänkes. Stor tillgång på torvströämnena.
Delvis god.	Skogbeväxt, ljung, mossa.	Sand och grus.	Avlopp såväl åt norr som åt söder. Den mellersta delen odlad. Bör avdikas för skogsväxt.
God.	Gräs, skog, mossa.	Sand och grus.	Under avdikning och delvis odlade.
God.	Gräs, skog, mossa.	Sand och grus.	Under avdikning och delvis odlade.
I norra delen ringa.	Ljung, martall, mossa.	Sand och grus.	Avlopp åt väster. Gott torvströämne.
God.	Gräs.	Sand och grus.	Avdikade och delvis odlade.
Delvis god.	Gräs, mossa.	Sand och grus.	Delvis odlade.
Delvis god.	Gräs.	Sand.	Delvis odlade.
God.	Gräs, skog, mossa.	Sand och grus.	Under avdikning och odling.

Bergartskarta till bladet Eksjö

Skala 1:200 000

Postarkäiska bergarter (Almesåkraformationen)

	Diabas
	Kalksten
	Kvartsit
	Konglomerat
	Arkös

Urberg

	Tranåsgranit, sur, medelkornig
	Finkornig granit
	Granitporfyr
	Brokafallsgranit
	Eksjögranit, basisk, medelkornig
	Gneisgranit
	Diorit och gabbro
	Uralitdiabas
	Porfyr
	Felsitoid, (leptit)
	Breccia

STOCKHOLM 1917. KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER. 168955